

HERMANN RÓBERT

Perczel Mór fegyverszüneti tárgyalásai 1848. október végén¹

Az 1848. október 3-i királyi manifestum feloszlatta a magyar országgyűlést, törvénytelenné minősítette annak az uralkodó által nem szentesített határozatait, Magyarországot ostromállapot alá rendelte, s az ország teljhatalmú királyi biztosául és a magyarországi fegyveres erők főparancsnokává Josip Jellačić horvát bánt, cs. kir. altábornagyot nevezte ki. A magyar történetírás – teljes joggal – tartja fordulópontnak e manifestum kibocsátását, hiszen ez arra mutatott, hogy az önálló Magyarország megszervezésére törekvő bécsi körök immáron nem csupán anyagi, hanem nyílt erkölcsi támogatásban is kívánják részesíteni az e feladatra kiszemelt Jellačićot.² Fordulópont ez az csemeny azért is, mert ezt követően a két szembenálló fél között a diplomáciai érintkezés a sikertelen magyar tárgyalási kísérletekre és titkos akciókra, illetve a cs. kir. főserg decemberben megindult támadása után fegyverletételi felszólításokra korlátozódott. A vitás kérdések békés rendezésének lehetetlenségét mutatta az, hogy a Kossuth által október 27-én Windisch-Grätz tábornaghoz küldött Ivánka Imre ezredes visszatérőben a horvát határőrök letartóztatták, s az is, hogy az 1849. január 5-én a magyar fővárosba bevonuló cs. kir. csapatok január 8-án letartóztatták a néhány nappal korábbi magyar küldöttség egyik résztvevőjét, Batthyány Lajos grófot, a volt miniszterelnököt.

Hasonlóan eredménytelenek voltak Kossuth 1848. november–decemberi titkos kísérletei is. Előbb az Amerikai Egyesült Államok bécsi követét próbálta meg közvetítésre bírni, de Schwarzenberg kormányfő és Windisch-Grätz egyaránt elutasították az ajánlatot. V. Ferdinánd lemondása és Ferenc József trónra lépése után Kossuth a kemsicri osztrák parlament baloldali képviselőit próbálta meg közbenjárásra rávenni. Végül december elején a konzervatív Festetics Leó gróf kezdeményezte saját kiküldetését, ám az osztrák fél őt is elutasította. Ezt követően a magyar és osztrák hadviselő felek érintkezései osztrák részről a lipótvári, eszéki, komáromi és pétervárad, magyar részről az aradi, temesvári, gyulafehérvári és budai erődök, illetve várak megadásra való felszólítására korlátozódott. Ebbe a sémába illeszthető az a két fegyverletételi felszólítás is, amelyet 1849. január végén Windisch-Grätz herceg juttatott el Görgeihez, illetve február elején Puchner altábornagy Bemhez.

E szempontból érthető, hogy a magyar történetírás szinte semminemű figyelembe nem részesítette azt a fegyverszüneti kísérletet, amelyre 1848. október végén a Dráva mentén állomásozó magyar 5. hadosztály vezetője, Perczel Mór ezredes, illetve a stájerországi és a horvátországi cs. kir. csapatok vezetői között került sor. Csupán Gelich Rikárd idézte Perczel november 9-i hadijelentésének erre vonatkozó passzusát, s Novák Mihály, Zala vármegye 1848-49-es történetének monográfiusa nagyjából ennek alapján ismertette a fegyverszüneti

¹ A tanulmány anyaggyűjtését a Magyar Ösztöndíj Bizottságtól kapott, 1996. május-júniusában a bécsi Collegium Hungaricumban letöltött ösztöndíjam alatt végeztem. Ezúton mondok köszönetet a Hadtörténelmi Levéltár Állandó Bécsi Kirendeltsége munkatársainak, dr. Czigány Istvánnak és dr. Szakály Sándornak, illetve a Collegium Hungaricum tudományos igazgatóhelyettesének, dr. Ujváry Gábornak munkámban nyújtott segítségükért!

² Közli Pap Dénes: Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848-1849. II. k. Pest, 1869. 69-71. (a továbbiakban: Pap II.)

tárgyalás történetét.³ Ezt követően először jómagam foglalkoztam e kísérlet történetével Perczel zalai hadműveleteiről szóló munkámban, elsősorban a hazai levéltári és sajtóanyag adatai alapján.⁴ Bécsben végzett kutatásaim során azonban újabb, az eddigi képet némileg módosító adatokra bukkantam, s ezért indokoltnak vélem, hogy ezek alapján összefoglaljam e fegyverszüneti tárgyalások történetét és megkülsülésük okait.

Jellačić szeptember 11-én megkezdődött támadása és az október 3-i manifesztum kibocsátása között a magyar és a horvát fél között több ízben került sor félig-meddig hivatalos tárgyalásokra. Noha a horvát és cs. kir. inváziós hadsereget vezető Jellačić többször is kijelentette, hogy a magyar kormányt nem tekinti legitimnek, maga is érzékelte, hogy saját küldetésének legitimitása is megkérdőjelezhető. Csak ezzel magyarázható, hogy a közbeeső időben valamennyi hozzá indított magyar küldöttséget fogadta, ám érdemi tárgyalásokra, azaz politikai megoldásra nem volt hajlandó. Így az őt szeptember 16-án felkereső magyar tisztí küldöttségnek csak a fegyverbarátságról és a cs. kir. hadsereg vitézségéről tartott hangzatos szónoklatokat; nem volt hajlandó megjelenni az István nádorral folytatandó tárgyalások színhelyül szolgáló Kisfaludy-gőzösnön szeptember 21-én; szeptember 28-án pedig Lamberg altábornagy főparancsnoki kinevezésének hírére véve sem volt hajlandó leállítani csapatainak a főváros felé történő előnyomulását. Szeptember 30-án is csak katonai feltételekről állapodott meg a magyar hadsereggel kötött fegyverszüneti egyezményben. Október 3-a után a bán már katonai természetű tárgyalásokat sem volt hajlandó folytatni a magyarokkal. Ugyanakkor a többi cs. kir. parancsnok a bán magyarországi hadjáratának kudarca, az október 3-i manifesztum és az október 6-i bécsi forradalom után furcsa helyzetbe került. Bizonyos, hogy többségük rokonszenvezett a bán ügyével, amelyet egynek tartottak a birodalom érdekében, s az október 3-i manifesztum megerősíthette őket e meggyőződésükben. Ugyanakkor Jellačić magyarországi fiaskója és a bécsi forradalom óvatosságra inthette őket. Ezek a derék hadfiak nem az önálló cselekvés szellemében nőttek fel, s miután eddigi vezérlő szellemük, Theodor Bailllet de Latour gróf tábornagy és cs. kir. hadügyminiszter október 6-án a bécsi forradalom áldozatául esett, „hadügyminiszter hiányában”⁵ nem tudták, mitévők legyenek az új helyzetben. Hiszen az osztrák Reichstag továbbra is Bécsben volt, s a kormány tagjainak is csak egyik része menekült az uralkodóházzal együtt a morvaországi Olmützbe. Nem lehetett tudni, hogy az alkotmányosság és abszolutizmus újabb konfliktusában az uralkodó melyik felet fogja támogatásban részesíteni.

Nem voltak könnyű helyzetben a Magyarországgal határos horvát és stájer széleken található cs. kir. csapatok parancsnokai sem. Jellačić seregének megindulása után 10 nappal megszakadt az összeköttetés a horvát főszereg és hátországa között, s szeptember 21-e után Nagykanizsán túlra már egyetlen szállítmánynak vagy futárnak sem volt tanácsos merészkednie. Október 3-án Nagykanizsán népfelkelés tört ki a kb. 2000 főnyi horvát megszálló sereg ellen, s a város környékén Vidos József parancsnoksága alatt állomásozó Vas, Zala, Somogy és Sopron megyék nemzetőrei is beavatkoztak a küzdelembe. Ennek eredményeként Albert Nugent alezredes határőrei kénytelenek voltak Légrádon át a Dráva túlpartjára, illetve Kottorin át a Muraközbe visszavonulni.

Vidos eredeti szándéka az volt, hogy a Vas megyéből beérkező huszárokkal és a többi erővel visszafoglalja a letenyei hidat, de aztán azt az utasítást kapta az Országos Honvédelmi

³ Gelich Rikárd: Magyarország függetlenségi harca 1848-49-ben. Budapest, é. n. I-II. kötet. I. 479. (a továbbiakban: Gelich). Novák Mihály: Zalavármegye az 1848-49. évi szabadságharcban. 2. bővített kiadás. Zalaegerszeg, 1906. 132-134. (a továbbiakban: Novák)

⁴ Hermann Róbert: Perczel Mór első honmentő hadjárata. Zalai Gyűjtemény 36/II. Zalaegerszeg, 1995. 30-33. (a továbbiakban: Hermann 1995.a)

⁵ Latour halála után Cordon vezérőrnagy így írta alá a hadügyminisztérium kiadványait. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-23. No. 5600. & 5686/M.K.

Bizottmánytól, hogy akadályozza meg Jellačić és a Bécsből számára érkező erősítések egyesülését. Október 6-án serege nagy részével északra, Veszprém, majd Vas megyébe indult.⁶

Jellačić még október 7-én, a bécsi forradalom hírére Mosonból Horvátországba indította seregének értéktelenebb részét némi tüzérséggel és két határőrzászlóaljjal, mintegy 14 000 embert. A magyar fővezér, Móga János altábornagy abban reménykedett, hogy a Vas megyei mozgósított nemzetőrség, a Perczel Mór parancsnoksága alá rendelt és a főcseregéből kikülönített két dandár beérheti és fegyverletételre kényszerítheti a Todorovič vezérőrnagy vezette oszlopot. A Móga által kiküldött két dandár október 11-én utol is érte Todorovičot Salamonfánál és Horpácsnál, de annak túlereje miatt nem tudta komolyan zavarni a horvátok visszavonulását. Vidos számra jelentős nemzetőri ezrede október 9–10-én nagyjából feloszlott, a nála lévő két század huszár pedig szintén csak arra volt alkalmas, hogy némi zavart keltsen a horvátok között. A Vas megyei népfelkelés erői a Szombathely felé vezető utakat védtek. Az október 11-i ütközetet követően azonban Todorovič Kőszeg határán átvonulva osztrák területre vitte seregét. Így aztán sem a Veszprém megyei nemzetőrség, sem Perczel hadosztala nem vehetett részt az üldözésére indított hadműveletben. A Todorovičot üldöző, s a Mura felé tartó Ferdinand Karger vezette magyar csapatokat Móga október közepén a lajtai táborba rendelte.⁷

1848. október elején, Nagykanizsa felszabadítása után Zala megyét, illetve az ország délnyugati határszélét két cs. kir. csoportosítás fenyegette. Pontosabban egyikük, a Stájerországban szervezés alatt álló tartalék hadtest ekkor még alig volt abban a helyzetben, hogy bárkit is fenyegetsen. A 72. életévét taposó Laval Nugent von Westenrath tábornagy parancsnoksága alatt álló hadtest ekkor gyakorlatilag egy erős, kb. 2500 főnyi dandárból, illetve általában sorgyalogezredek negyedik zászlóaljai alkotta stájerországi helyőrségi csapatokból állott. Tüzérségének összetételéről és számáról nincsenek adataink. E csapatok összlétszáma aligha haladta meg az 5000 főt, s a stájerországi nyugtalanságok, különösen a grazi forradalmi mozgalmak miatt nem léphetett fel támadóan a magyar határszélén.⁸

A horvátországi, a Mura és a Dráva vonalán álló horvát határőri és cs. kir. csapatok létszáma ennél sokkal jelentősebb volt. A stájerországi dandártól „kölsönkapott” egységekkel együtt 14–15 000 főt számlálhatott, s legalább 24 löveggel rendelkezett. Komoly hátrányt jelentett viszont, hogy a hadtest tömegeit népfelkelő és tartalék zászlóaljak alkották, amelyek igen gyengén voltak ellátva kézi lőfegyverekkel.

Latour cs. kir. hadügyminiszter október 5-én küldte szét az október 3-i uralkodói manifestumot a főhadparancsnokságok vezetőinek, az erődök és a mozgó csapatok parancsnokainak. Nugent a neki küldött példányt október 6-án Radkersburgban kapta meg. Másnap Spannocchi tábornagy, az illír és belső-ausztriai főhadparancsnokság vezetője révén is megkapta Latour rendeletét. Október 8-án este pedig Jellačić október 6-i levelének mellékelteként kapott egy példányt a manifesztumból. Ebből a levélből értesült a bán pákozdi kudarcáról és a szeptember 30-án kötött háromnapos fegyverszünetről is.⁹ Az október 6-i bécsi

⁶ Varga János: Népfelkelő és gerillaharcok Jellasics ellen 1848 őszén. Budapest, 1953. 205–250. (a továbbiakban: Varga). Urbán Aladár: Batthyány Lajos és a vasi főkölöcsereg 1848. szeptember-októberében. HK, 1985/4. 789–791. (a továbbiakban: Urbán). Hermann Róbert: Vidos József kormánybiztosi jelentései. Savaria Múzeum Évkönyve, 1995. 22/1. kötet. 58–60. (a továbbiakban: Hermann 1995.b) – Albert Nugent életrajzát lásd Ferdinand Hauptmann: Jellačić's Kriegszug nach Ungarn 1848 Graz, 1975. I–II. kötet. I. 179. (a továbbiakban: Hauptmann)

⁷ Varga 215–250., Urbán 792–800., Hermann 1995.b 61., 74–76. – Todorovič életrajzát lásd Hauptmann I. 264.

⁸ Nugent életrajzát lásd Josef Hirtenfeld: Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Wien, 1857. Zweite Abteilung. 1131–1137., Gelich II. 101–102.

⁹ Latour – Nugent, Bécs, 1848. okt. 5. 5623/M.K. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848–10–33. [No. 49.], Spannocchi – Nugent, Graz, d. n. [1848. okt. 6.] ugyanott 1848–10–34a.; Jellačić – Nugent, Óvár, 1848. okt. 6., ugyanott 1848–10–50a. [No. 62.]

forradalomról az első hírt valószínűleg Karl Auersperg altábornagy, alsó-ausztriai főhadparancsnok, s a bécsi helyőrség parancsnokának október 7-i levele hozta számára, melyet október 9-én kapott. Ezen a napon Jellačićtól is jött egy levél, amely még csak célozgatott a szomorú bécsi cseményekre.¹⁰ Nugent október 9-én több magyarországi erőd, illetve Magyarországon állomásozó cs. kir. alakulat parancsnokának megküldte az október 3-i manifestum egy-egy példányát kihirdetés, terjesztés és érvényre juttatás végett. Így Jovich vezérőrnagynak az eszéki, Blagoevich altábornagynak a pétervárad-i erőd parancsnokának, Philipp du Rieux ezredesnek a 16. (Zanini) gyalogezred, Stephan Wernhardt ezredesnek a 41. (Sivkovich) gyalogezred és Friedrich Blomberg ezredesnek a 2. (Schwarzenberg) dicsőítőezred parancsnokának.¹¹ A továbbiakban Nugent főleg a Bécs alatt történetekre fordította figyelmét. Október 15-én Fürstenfeldből közölte Benko vezérőrnaggyal, a varasdi horvát erők parancsnokával, hogy Jellačić serege egyre erősödik, és várja Windisch-Grätz tábornagy seregét. Ezek együtt kb. 70 000 főt számlálnak.¹²

Vidos seregének távozása után Zala megyében csupán 104 huszár, a zalai önkéntesek, a soproni nemzetőr század és a somogyi nemzetőrség maradt, de ezekre sem nagyon lehetett számítani.¹³ A Zala megyei önkéntesek négy százada felszerelés végett Zalacgerszегre vonult, a huszárok szintén a város környékén táboroztak. A Somogy megyei nemzetőrség a Zala megyei népfelkelés egy részével Légrádtól Letenyéig tartotta szemmel a Mura vonalát, s október 7-én reggel 9 óra tájban sikertelenül próbálta meg visszafoglalni a kakonyi, légrádi és letenyi hidakat a horvátoktól. A támadás során a Somogy és a Zala megyei századok (egy kivétellel) inkább a hátrálás, mind az előnyomulás során árultak el buzgóságot. Egy huszár elesett. A horvátok átkeltek a Murán, feldúlták a letenyi kastélyt, s az egész vidéket felgyújtással fenyegették.¹⁴ Palocsay József őrnagy október 8-án kérte Zala megye bizottmányát, hogy mielőbb állítsa ki a nemzetőrséget, mert csak így hárítható el az újabb horvát betörés. Palocsay olyannyira nem bízott saját erőiben, hogy még Kiskanizsát is körülsáncoltatta, hogy a letenyi hídfőből esetleg kitörő ellenséget visszaverhesse.¹⁵ Így aztán őt is kellemesen lepte meg a hír, hogy az ellenség másnap felszedette a letenyi hidat, s visszahúzódott a Muraközbe.¹⁶ Aggodalomra adtak okot viszont az olyan hírek, hogy Nugent 4000 fővel Dombróinál átkelt a Dráván, s a Muraköz felől készül Kanizsa ellen támadni. (Horváth Vilmos kormánybiztos összesen 5000 főre becsülte a Muraközben állomásozó erőket.)¹⁷ Aggodalomra adott okot az is, hogy az 1. (János) dragonos ezred a Dráva túlsó partján megindult Varasd felé, s attól lehetett tartani, hogy Nugent az így nyert erősitéseket használja fel az újabb támadásra.¹⁸

¹⁰ Auersperg – Nugent, Bécs, 1848. okt. 7., ugyanott Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-33 1/2.; Jellačić – Nugent, Magyaróvár, okt. 7., ugyanott 1848-10-50b. [No. 65.]

¹¹ Fogalmazvány. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-43.

¹² Nugent – Benko, Fürstenfeld, 1848. okt. 15. AFA Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-ad 61. Benko a levelet okt. 17-én kapta, s azonnal továbbküldte Dahlennek. – Benko életrajzát lásd Hauptmann I. 264.

¹³ Hermann 1995.a 18-19.; Varga 210-213.

¹⁴ Sárközy Albert – OHB, Kaposvár, okt. 11. MOL KPA 202.

¹⁵ Palocsay József – Zala megye, Kanizsa, okt. 8. ZML ÁB 1848:2091.

¹⁶ Horváth Vilmos – OHB, Zalacgerszег, okt. 10. MOL KPA 203., Sárközy Albert – OHB, Kaposvár, okt. 11. ugyanott 202.

¹⁷ MOL R 32. Az 1848-1849. évi forradalomra, szabadságharcra és emigrációra vonatkozó nyomtatványok. 1848. október 10., Nemzeti, október 19. No. 137., Közlöny, október 18. No. 130. (Nagykanizsa, október 6.); Albert Nugent – Jellačić, Radkersburg, 1848. október 9. KA AFA Karton 1895. Kroatisch-slavonischen Armee, respektive. 1. Armeekorps unter Jellachich und dessen Operationen gegen Wien. 1848-10-36.; Varga 211.

¹⁸ Sárközy Albert – OHB, Kaposvár, október 10. MOL OHB 1848:1045.

A másik oldalon hasonlóan nagy volt az aggodalom. Dahlen altábornagy, zágrábi főhadparancsnok október 9-én azt a hírt kapta, hogy a magyarok két ponton átlépték a Drávát, ezért odasietett, ám a hír tévesnek bizonyult. Egyelőre tehát mindkét fél azzal töltötte idejét, hogy megerősítse saját védelmi vonalát, s azon törte a fejét, honnan vonhatna magához újabb erőket. E tekintetben a magyaroknak volt nagyobb szerencséjük. Október közepén megjelent Zala megyében Perczel Mór ezredes hadosztálya.

Perczel serege az október 7-i ozorai diadal után néhány napig pihent, majd Veszprém felé indult. Odaérve azonban Perczel úgy döntött, hogy csapataival mégsem csatlakozik a fő-sereghez, hanem Nagykanizsára vonul. Elhatározását azzal indokolta, hogy a kapott hírek szerint bármelyik pillanatban várható a Nagykanizsáról kiűzött Albert Nugent ezredes újabb támadása. Perczel ekkor még úgy tudta, hogy Jellačić Todorović vezérőrnagy vezette mellékoszlopa is Vas és Zala megyéken keresztül próbál hazatérni Horvátországba, s ezt is meg akarta akadályozni. Perczel összpontosította csapatait, majd megindult a Muraköz felszabadítása.

Október 17-én kb. 5000 főnyi serege Letenyénél és Kottorinál két oszlopban átlépte a Murát, s elűzte a folyót védő horvát és cs. kir. katonaságot. Több mint 800 foglyot ejtett, s 18-ára megszállta a Muraköz egész területét. A horvátok Légradra és Varasdra vonultak vissza. A varasdi hidat egy darabon felszedték, s a híddal szemközt besáncolva táboroztak. Perczelnek nem voltak a folyóátkeléshez szükséges eszközei, de támadása így is nagy pánikot okozott.¹⁹

Benko vezérőrnagy október 17-én délután 5 órakor közölte Nugent-nal, hogy a letenyeci hidat egy kb. 6000 főnyi magyar sereg támadta meg, s hogy a magyarok Kottorinál is támadtak. A letenyeci híd biztosítására az otocsáci határőrczred 2. zászlóalját és Lazarus Mamula ezredes különítményét (két-két hat- és háromfontos löveg, 650 határőri népség, a Piretgyalogezred egy osztálya, fél zászlóalj népfölkelő, fél század lovasság) küldte. A kottori támadással kapcsolatban valószínűnek tartotta, hogy Bogović tábornok Légradról a magyarok oldalába kerülhet. Éjjélkor már azt jelentette, hogy Mamula kénytelen volt feladni a letenyeci hidat, s Csáktornyán át visszavonult Varasd felé. A Kottorinál támadó, sorozredű csapatokból és lovasságból, illetve 6 hatfontos ütegből álló ellenség szintén a Dráváig nyomta vissza a saját csapatokat.²⁰ Hasonló értelmű jelentéseket küldött október 17-én este fél 10-kor és október 18-án Csáktornyáról. Mamula a Letenyénél támadó magyar sereget 10-12 000 főre, közte több száz lovasra, 12 lövegre, közte több tarackra becsülte.²¹ Dahlen altábornagy ennek alapján azt jelentette a cs. kir. hadügyminisztériumnak, hogy Letenyénél 10-12 000 magyar felkelő nyomult be a Muraközbe, egy másik hadoszlop pedig Kottorinál lépte át a Murát.²²

Benko vezérőrnagy, varasdi városparancsnok október 19-én reggel 9 órakor azt írta Nugent-nak, hogy a Csáktornya és Nedelice között álló magyar csapatok létszáma kb. 3000 fő.²³ Dahlen altábornagy október 19-én hajnali 3 órakor érkezett Varasdra, hogy Benko vezérőrnaggyal és Mamula ezredessel megtegye az intézkedéseket a Dráva-híd erőteljes védelmére. A magyarok e napon nyugodtan viselték magukat, csupán a túlsparti erdő szélén lehe-

¹⁹ Hermann 1995.a 12-30.

²⁰ Benko – Nugent, Varasd, 1848. október 17. délután 5. (No. 841.), éjjel 12. (ad No. 841.) KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-110b., c.

²¹ Mamula – Nugent, Csáktornya, 1848. okt. 17., 18. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-110d., c. és Mamula – Nugent, Zágrábi főhadparancsnokság, okt. 17., 18. No. 13-14. Ugyanott Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-68., 69.

²² HL Absz. ZGK No. 1156.

²³ Benko – Nugent, Varasd, 1848. okt. 19. reggel fél 9. No. 44. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-125. [No.173.] Nugent a levelet okt. 20-án éjjel 2-kor Radkersburgban kapta meg. Csonka fogalmazványa ugyanott Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-75.

tett nagy tömeget, közöttük munkásokat látni, akik a befejezetlen hídfőt félkörben körülvették. Dahlen szerint nem kétséges, hogy a magyarok egy ütegállást építenek, amely másnap reggel megkezdí működését. E nap estéjén érkezett meg Ernst százados a 9. (Miklós) huszárczredből, s azt óhajtotta, hogy a horvát parancsnokkal két varasdi polgár jelenlétében tárgyalhasson, „mely kívánságnak nem hittem eleget tehetni” – írta Dahlen Nugent-nak. Ez alkalommal a horvátok megtudták, hogy a magyar csapatokat „az ismeretes Perczel Mór” vezeti. Dahlen igen lesújtó véleménnyel volt ellenállásának csélyeiről: „Ilyen kevés erővel igen nehéz lesz a meglehet, túlerejű ellenség támadásának ellenállni.”²⁴ Másnap, október 20-án este fél 10-kor Nugent-hoz írott levelében összesen 8000 főre becsülte a magyar sereget, amelyet huszárok, némi sorgyalogság, honvédek és nemzetőrök alkotnak. A tüzérség 2 tizenkétfontos és 4 hatfontos lövegéből és 2 tarackból áll. Véleménye szerint a magyarok Légrádnál fogják megpróbálni az átkelést a Dráván.²⁵ Október 22-én Dahlen még mindig semmi biztosat nem tudott a magyarok szándékairól, csupán azt, hogy Varasddal átellenben két ütegállást építenek. E napon délután 4 órakor megérkezett Todorović vezérőrnagy két varasd-kőrösi határőr zászlóaljjal, így Dahlen is némileg szilárdabbnak érezte a Dráva-vonal védelmét.²⁶ Mamula ezredes hírszerzői jelentéscsk alapján összesen kb. 7-8000 főre becsülték a magyarok létszámát. A sereg, mint írja, nagyobb részt nemzetőrökből áll, de van közte egy-egy zászlóalj a 48. (Ernő) és a 60. (Wasa) gyalogezredből is. A lovasságot egy huszárosztály, a tüzérséget 8 löveg (2 tizenkétfontos, 4 hatfontos löveg, 2 tarack) alkotja.²⁷

Nugent október 23-án Pettauban értesült arról, hogy az uralkodó Windisch-Grätz tábornagyot nevezte ki az Itálián kívüli cs. kir. erők fővezérévé.²⁸ Szintén ezen a napon tudatta Burits vezérőrnaggal, a stájer határon álló dandár parancsnokával, hogy Windisch-Grätz rendelete szerint tartózkodnia kell minden támadástól.²⁹ Benkot pedig arról értesítette, hogy a magyarok aznap éjszaka megtámadták Polsteraut, s a 27. (Piret) gyalogezred ott található egy századát visszavetették.³⁰

Burits október 24-én közölte Nugent-nal, hogy a magyar sereg öt csapatban Csáktornya és Nedelic között áll. Létszáma 8000 fő, csak nemzetőrökből s más, egyébiránt jól ruházott és fegyverzett népségből áll. Újfajta határőri kamrás puskákkal is rendelkeznek, amelyeket bi-

²⁴ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 19. No. 1146. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-100. [No. 183.] Nugent a jelentést október 21-én hajnali két órakor Pettauban kapta meg. Fogalmazványa ugyanott Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-76.

²⁵ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 20. este fél 10. No. 1164. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-113. [No. 189.] Nugent a levelet okt. 21-én reggel 6-kor Pettauban kapta meg. Fogalmazványa ugyanott Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-80. Dahlen ugyanezt megírta a zágrábi főhadparancsnokságnak is Ugyanott 1848-10-96. No. 1172.

²⁶ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 22. No. 1175. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-130. [No. 221.] Nugent a levelet okt. 23-án Pettauban kapta, s betekintésre megküldte Burits vezérőrnagynak is.

²⁷ Mamula – Nugent, Varasd, 1848. okt. 22. délelőtt 11 óra. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-134. [No. 207.] Nugent a jelentést okt. 22-én este Pettauban kapta. – Perczelnek nem voltak sorozredi zászlóaljai, csupán négy szabadcsapati, illetve önkéntes zászlóalja. Lovasságát valóban két század, tüzérségét 12 (a Vidos által hátrahagyott mozsarakkal együtt 14) löveg alkotta. Hermann 1995.a 12., 20-22.

²⁸ KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-146., 147.

²⁹ Nugent – Burits, Pettau, 1848. okt. 23. este fél 11. Másolat. AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144c.

³⁰ Nugent – Grazi főhadparancsnokság és Benko vezérőrnagy. Pettau, 1848. okt. 23. (fogalmazvány). No. 219. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-145. A polsterauti összecsapásról szóló hír – a magyar források alapján – vaklármának tűnik. Hermann 1995.a 27.; Pordán Ildikó: Honvédtüzéreként a Muraközben. László Károly naplójából. Zalai Gyűjtemény 36/I. Szerkesztette: Molnár András. Zalacgerszeg, 1995. 227. (a továbbiakban: László Károly)

zonyára Roth seregének lefegyverzésekor szereztek. Sorezredű csapatok nincsenek közöttük, van viszont 300 fő a 9. (Miklós) huszárezredből, akik Nedelicnél táboroznak. Tüzérségük két ütegből áll, amelyek közül az elsőt előző délután 4 löveggel megerősítették. A hírek szerint további 8000 fő érkezését várják, s maga Kossuth is ide fog jönni. Varasdtól ágyú-lövésnyi távolságra sáncokat építenek, s erősítik a csáktornyai kastélyt is. Ráckanizsától a stájer határ hosszúságában csak népfölkelők állnak, a második vonalat nemzetőrség alkotja. Az ellenség szándéka az, hogy mindenáron beüssön Horvátországba, s ha ez a varasdi hídnál vagy lejjebb nem sikerülne, Stájerországon keresztül fogja azt kieroszakolni.³¹ E napon Mamula czedes tudatta Nugent-nal, hogy a magyarok a varasdi Dráva-partról visszahúzódtak Nedelicre, de a támadást ennek ellenére nem tartja tanácsosnak, mert a magyarok visszavonulása a jellek alapján terv szerint és a legjobb rendben történt.³²

Perczel maga is meglepődött azon, hogy a horvátok milyen gyorsan kiűrtették az általa igen megerősítettnek tudott Csáktornyt. Úgy vélte, hogy a horvátok a Muraközt egy második szenttamási táborra építhették volna ki, ha az ő serege nem érkezik időben, és „sok ezer főnyi sereg sem foglalandja vissza”. Természetesen nem mulasztotta el kijelenteni, hogy a Muraközt 1848 szeptemberében „az akkor itt lévőnél kisebb erővel is pár hétre célszerű intézkedés mellett meg lehetett volna védeni”.³³ Csáktornyára érve, eredeti szándéka az volt, hogy erőt gyűjtve Varasdig tör előre, és birtokába keríti a Dráva-hídat. Ugyanakkor utasítást kért az Országos Honvédelmi Bizottmánytól – először október 7-e óta –, hogy „ha Isten kegyelme még továbbá is dicsőítené diadallal hadaimat, valljon átkeljek-e és mennyire Horvátországba?”³⁴

A Muraköz teljes megtisztítása és a varasdi kémszemle után némileg változott Perczel véleménye. Az átszegdelt terep miatt egyre nehezebbnek látta az előőrsi szolgálat ellátását, már csak azért is, mert a lovasságot a bokros, erdős tájak miatt nemigen lehetett erre alkalmazni. A felderítési adatok alapján úgy tudta, hogy Varasdon és környékén jelentős, a sajátját kétszeresen felülmúló ellenséges erő áll. Október 21-én már arról is értesült, hogy Karger dandárát visszarendelték a parndorfi táborba, s úgy tudta, hogy Todorović 12 000 főnyi hadoszlopa is Varasdnak tart. Ezek a hírek arra indították, hogy feladja a varasdi híd elfoglalására szőtt tervét, s minden erejét Csáktornya megerősítésére fordítsa. Október 21-i jelentésében már arról írt, hogy állása igen kényes, „és könnyen meglehet, hogy igen heroikus védelemre lesz szükség azt megtarthatni”.³⁵ Október 24-én pedig a csáktornyai erősítések befejeztéig minden „merészebb hadjáratot” lehetetlennek vélt.³⁶ Október 27-én azt jelentette az Országos Honvédelmi Bizottmánynak, hogy Varasdnál Dahlen és Benko tábornokok parancsnoksága alatt a János-dragonosok, az Itáliából visszarendelt otocsáci határőrök, Todorović 12 000 embere, a Muraközből kivont határőrök és népfölkelők állnak 18 löveggel és egy fél rakétaüteg-

³¹ Burits – Nugent, Friedau, 1848. okt. 24. No. 120. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-152. [No. 242.] Nugent a levelet okt. 25-én Pettauban kapta meg, s a benne foglalt híreket aznap közölte Jellačićsal és Windisch-Grätz-cel is. Ugyanott 1848-10-170., 174.

³² Mamula – Nugent, Varasd, 1848. okt. 24. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-156. [No. 233.] Nugent a levelet okt. 24-én Pettauban kapta meg.

³³ Perczel – OHB, Hodosán, 1848. okt. 18. reggel 5 óra. MOL OHB 1848:1570. Közli Hermann Róbert: Perczel Mór Muraközi hadjárata. (Hadjelentések 1848. október 11–november 9–10.) Pannon Tükör, 1998/2. 46. (a továbbiakban Hermann 1998.)

³⁴ Perczel – Kossuth, Csáktornya, 1848. okt. 18. délután 1 óra. MOL OHB 1848:1493. Közli Hermann 1998. 46–47.

³⁵ Perczel – Kossuth, Csáktornya, 1848. okt. 21. MOL OHB 1848:1754. Közli Hermann 1998. 47–48.

³⁶ Perczel – Kossuth, Csáktornya, 1848. okt. 24. MOL OHB 1848:1801. Közli Hermann 1998. 48. Vidos József okt. 18-án értesítette Perczelt arról, hogy „Varasdon egyszerű készülétek történnek, s ifjú Nugent seregének gyámolítására a stájer kordon embereiből és ágyútelepeiből, úgy Todorović generálnak innend elűzött csapatjából nagy rész fordíttatni fog”. Ugyanott 1848:1332., közli Hermann 1995.b 78.

gel; Stájerországot pedig Nugent tábornaszernagy és Benko vezérőrnagy 4-5000 embere és 24 lövege védi. Október 27-i és 30-i jelentéseiben már egyértelműen a beérkező erősítésektől tette függővé az újabb támadó hadmozdulatokat.³⁷

Hasonló dilemmát fogalmaztak meg a politikusok is. Csertán Sándor kormánybiztos, aki a Muraköz mielőbbi visszavételének egyik legállhatatosabb szószólója volt, az Országos Honvédelmi Bizottmányhoz intézett egyik jelentésében úgy vélte, hogy Horvátországba csak olyan sereggel tanácsos betörni, „melynek ereje s nagysága előtt Horvátország vérontás nélkül meghajlik”. Horvátországban valószínűleg éhínség lesz, s ha sikerül is meghódítani, „az éhség kínjaitól Magyarországnak kellene kisegíteni”. Ezért „igen hihető”, hogy ha Magyarország nem hódíthatja is meg Horvátországot, az „pártok által önmagában dúlatik fel és önként meghódul”. Csertán szerint csupán egyetlen ellenérv van: az, hogy ha most nem foglalják el Horvátországot, az a télen erőt gyűjthet, s így nehezebb lesz legyűzni; „mi ugyan nagy fontosságú ok, habár pénz és élelem nélkül igen nehéz erőt gyűjteni”. Vidos József vasi kormánybiztos pedig szintén úgy vélte, hogy egyelőre a Muraközt kellene megtisztítani a horvátoktól. „A mi seregeink nagyon ingerültek, ha Horvátországba juthatnának, nem hiszem, hogy barátot-ellenséget egyformán ne traktálnák [sic!]”.³⁸

Az Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB) is óvatosságot ajánlott. Már Perczel benyomulásokor, az első győzelmi jelentést véve csupán a Muraköz visszafoglalását szabta az ezredes feladatúl. Ha ez meglesz, az OHB nem késik „további teendői iránt kellő utasítást adni”. Az OHB ekkor még nem tudott Todorović seregének elszalasztásáról, s arra is utasította Perczelt, hogy tartsa szemmel ezt a sereget is, nehogy míg ő Horvátországba nyomul, az a hátába kerüljön. November 1-jén – a schwechati vereségről még nem tudva – is arról írt Perczelnek, hogy erősítésekre egyelőre nem számíthat. „Hadi operációira nézve azt hagyjuk meg, hogy míg tekintélyesb erőt nem adhatunk Ön rendelkezése alá, állása csupán defenzív legyen. Ne felejtse Ön, hogy a visszafoglalt tartomány megtartása, kivált midőn az ellenség fenyegető állásban marad ellenünk, nem kisebb erény, mint annak visszafoglalása”.³⁹

A horvátok megdöbbenésére mutatott, hogy az általuk elfogott Séllyey László muraközi főszolgabíró, akinek kibocsátását Zala megye néhány nappal korábban még hiába kérte, október 20-án hazacngedték Varasdról. Ebben állítólag szerepe volt annak is, hogy Perczel elfogatta Knezvits Ivánt, a magyarbarátnak éppen nem mondható bárót, s az ő felesége járta ki Dahlennél Séllyey szabadon bocsátását.⁴⁰

Perczel október 23-án késő este levelet kapott Burits vezérőrnagytól, a stájerországi cs. kir. hadtest elővédjének parancsnokától. Burits közölte, hogy feladata minden, bárhonnan fenyegető ellenségeskedést távol tartani. Ezt eddig sikerült elérnie, de hogy a Drávánál lejátszódott legújabb eseményekre tekintettel is betölthesse hivatását, szeretne minél előbb találkozni Perczellel. Az értekezés színhelyéül Polsteraut javasolja, ahol 24-én délre megjelenik. Burits levéléből úgy tűnt, hogy egyelőre semlegesen szándékozik viselni magát. A levél címzésében Perczelt – név és rang nélkül – a Zala megyében Csáktornyan álló csapatok parancsnokának titulálta. Tehát vagy egyelőre fogalma sem volt a támadó magyar oszlop parancsno-

³⁷ Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 27., 30. MOL OHB 1848:2044. Közli Hermann 1998. 49–50.

³⁸ MOL ONöHt 7116., OHB 1848:1332., közli Hermann 1995.b 78.

³⁹ Kossuth Lajos összes munkái. XIII. kötet. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén. I. S. a. r. Barta István. Budapest, 1952. XIII. 248., 328. (a továbbiakban: KLÖM XIII.)

⁴⁰ Pesti Hírlap 1848. okt. 24. No. 195., Kossuth Hírlapja, 1848. okt. 29. No. 104., Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 24. MOL OHB 1848:1801. Közli Hermann 1998. 48., KPA 327., ONöHt 7116., Friedrich Walter: Magyarische Rebellenbriefe 1848. Acmtliche [sic!] und Privat-Correspondenzen der magyarischen Rebellenregierung, ihrer Führer und Anhänger. München, 1964. 100. (Sclley néven), Zrínyi Károly: Csáktornya monografiája. A vár és város története s az 1901-iki népszámlálás. Csáktornya, 1905. 114–115., Novák 129.

kának személyéről (ami kevésbé valószínű), vagy – egyaránt tekintettel a magyar támadás sikerére, s az október 3-i királyi manifesztumra – úgy akart érintkezésbe lépni a magyar féllel, hogy még a látszatát is kerülje annak, mintha elismerné a magyar fél lépéseinek törvényességét.⁴¹ Perczel a Burits által megjelölt helyszínre Georg Ernst Miklós-huszár századost küldte, „egy magyar földőni értekezési hely meghatározása végett”.⁴²

A találkozás létre is jött, mert Burits október 24-én délelőtt 10 órakor közölte Benko vezérőrnaggyal, hogy Perczellel, az 5. magyar hadtest parancsnokával Ernst kapitány által folytatott előzetes egyezkedésen elfogadta azt az előterjesztést, hogy 25-én délben további megbeszélések végett Nedelicen találkoznak, s ő, Burits azt a további biztosítékot adta, hogy a megnevezett órában Nedelicen a horvát hadsereg részéről is egy teljhatalmú biztos jelenik meg. A megbeszélések befejezéséig az ellenségeskedéseket mindkét oldalról beszüntetik, s ezt a feltételt Ernst százados a magyar fél részéről is garantálta. Magától értetődik, hogy a Nedelicen összegyűlendő személyek biztonságát Perczel szavatolja. Perczel biztosította azt, hogy a Burits levelét vivő altiszt Csáktornyán keresztül utazhasson Varasdra, s a vonatkozó választ, valamint ennek Perczel számára adandó másolatát időnyerés végett neki adják át.⁴³

Benko aznap írott válaszában közölte, nincs abban a helyzetben, hogy Burits javaslatára, Nedelicen bármilyen egyezkedésbe ereszkedjen, ezért kéri, hogy az a szükséges lépéseket „őexcellenciája Nugent gróf, a vezénylő tábornok által tegye meg”. (Azaz kétségbe vonja Burits illetékességét.)⁴⁴ A levélváltást Dahlen altábornagy még aznap megküldte Nugentnak is: „meg kellett ütköznünk azon, hogy Burits tábornok úrtól Polsterauból egy levelet kaptunk, amelyet Excellenciád e hó 23-i levelének tartalma szerint az ellenségtől kapott, anélkül, hogy a tábornok úr megmondaná, hogyan jutott erre gondolatra”. Benko választát ismertetve tudatta, hogy a meghívás elfogadását Nugent beleegyezésétől teszi függővé.⁴⁵

Nugent október 24-én délután közölte Buritscsal, hogy a tervezett találkozóval egyetért.⁴⁶ Aznap maga is Friedauba érkezett. Innen közölte Dahlennel, miszerint Burits megállapodott Perczellel, hogy másnap a cs. kir. horvát hadsereg teljhatalmú képviselőjének jelenlétében tárgyalni fognak. Nugent azért értett egyet ezzel a rendszabállyal, mert – mint írja – célja a magyar és horvát határ két oldalán, a Dráva mentén élő lakosság helyzetének könnyítése volt. Szintén megfelelőnek találta, hogy a találkozóra ne magyar vagy horvát területen, hanem stájer oldalon, vagy ha ezt valamelyik fél nem fogadná el, a Nedelic és Polsterau közötti előőrsi vonalon kerüljön sor. Kérte tehát Dahlent, hogy Mamula ezredest vagy ennek nem remélt akadályoztatása esetén egy másik törzstisztjét küldjön a fenti értekezésre még aznap, tehát 24-én Friedauba, s lássa el őt a szükséges utasításokkal. E tiszt ott éjszakázhat, s másnap csatlakozhat Buritshez. Nugent arra utasította Buritsot, hogy a kötendő megcselezést a Dráva egész szakaszára, azon hosszúságban, ahogyan az előőrsök egymással szemben állnak,

⁴¹ Burits - Perczel, Friedau, 1848. okt. 23. Másolat az eredeti tisztázatról. MOL OHB 1848:1801. Melléklet Perczel okt. 24-i jelentéséhez. – Érdekes módon ennek, a tárgyalások alapjául szolgáló levélnek sem a fogalmazványa, sem a másolata nem található meg sem Nugent, sem Dahlen iratai között.

⁴² Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 24. MOL OHB 1848:1801. Közli Hermann 1998. 48.

⁴³ Burits – Benko, Polsterau, 1848. okt. 24. dc. 10 óra. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-123. Dahlen a levelet okt. 24-én délután kapta meg. Másolata ugyanott Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168b.

⁴⁴ Benko – Burits, Varasd, 1848. okt. 24. Másolatok. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168c. és ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-ad123.

⁴⁵ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 24. No. 80. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168a. [No. 248 1/2.] Nugent a levelet okt. 26-án Pettauiban kapta. Fogalmazványa ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-125.

⁴⁶ Pettau, 1848. okt. 24. délután 4 óra. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-154.

s ne csupán a Muraközzel szembeni szakaszra terjessze ki, mivel különben az ellenségnek nem kell aggódnia jobbszárnya miatt, s lefelé (tehát a horvátok ellen) vonhatja erőit.⁴⁷

Dahlen október 24-én, miután megkapta Nugent Friedauból írott levelét, minderről értesítette Mirko Lentulayt, a bán teljhatalmú polgári helytartóját. A tárgyalások célja egy fegyverszünet kötése a határ két oldalán élő magyar és horvát lakosság helyzetének könnyítésére – írta. A katonák saját álláspontjukból kiindulva, semmiféle alapot nem látnak egy fegyverszünetre. Nem tekintve csekély katonai erejüket – a tömeges felkelés nem sokat számít – is úgy gondolja, hogy az országot meg tudják védeni egy ellenséges beütéssel szemben. Sőt úgy véli, hogy az ellenség helyzete sokkal veszélyesebb, hiszen a Dráva és a Mura között állva, Burits és Dahlen együttes támadásának van kitéve. Valószínűleg ez az oka, amiért az ellenséges parancsnok tárgyalni akar. Ugyanakkor nem lehet tagadni, jelenleg nincsenek abban a helyzetben, hogy Szlavóniát megvédjék. Sem sor-, sem határőri csapatok nincsenek ott. Ami ezekből kéznél van, annak nincs fegyvere, s ugyanez a helyzet a tömeges fölkeléssel is.⁴⁸ Mindezt megvitatandó, az itteni főbiztost és a Varasd megyei alispánt is tanácskozára hívta, s ők sincsenek a fegyverszünet mellett. A döntést azonban arról, hogy kössenek-e, mennyi időre, s milyen feltételekkel fegyverszünetet, Lentulayra és a báni tanácsra bízta. A Zágrábba menni ajánló Zigrović főbiztos abban a helyzetben van, hogy elmondja, mik szólnak a fegyverszünet mellett és ellen, s milyen hatással lenne az a hadműveletekre. Kéri tehát, hogy mielőbb közölje az ő s a báni tanács erre vonatkozó véleményét. A tárgyalásokon való részvétellel, nem pedig a fegyverszünet kötésével Mihić alezredest bízta meg, mert Mamula az itteni védelmi intézkedésekkel van elfoglalva.⁴⁹

Dahlen Nugent-nak október 25-én Varasdról válaszolt. Tudatta, hogy Mamula ezredes jelenleg a varasdi Dráva-híd védelmével kapcsolatos intézkedések miatt nem tartja tanácsosnak távozását, s ezért helyette Mihić alezredest, az otocsáci határőrezred 2. zászlóaljának parancsnokát bízta meg azzal, hogy a magyarokkal folytatandó tárgyalásokon jelen legyen. Nugent levelének megtárgyalásakor Benko, Mamula és Mihić egyaránt úgy vélték, hogy nincs értelme fegyverszünetet kötni. A magyarok a Mura és a Dráva közé vannak szorítva, s ezeken a magas vízállás és a jelentékeny kiöntések miatt csak végtelen nehézségek árán lehet átkelni. Ezért, valamint a stájer határon álló Burits-dandár miatt kényszerülnek fegyverszünetet kötni, mivel Burits és a varasdi csapatok kombinált támadása esetén azok kénytelenek lennének letenni a fegyvert. E véleménynel maga Dahlen is egyetértett, hozzátéve, hogy a Burits-dandár számban és minőségben elég erős ehhez a vállalkozáshoz; s a varasdi erő is jelenleg egy csekély számmal (1601 fő, 154 ló, 12 löveg) együtt tudna működni. A fegyverszünet mellett szól viszont, hogy végtelen nehézségekkel jár Szlavónia megvédése, ahol sem seregre, sem szervezett határőri egységekre nincsenek. Az ott lévő csapatok viszont igen kevés lőfegyverrel vannak ellátva. Dahlen csak 300 határőrt és 700 szerzcsánt tudott odaküldeni. Aligha kell attól tartani, hogy a magyar csapatok, amelyek egy fegyverszünet által diszponibilissá válnának, haderejük nagy súlyát vethetnék a mérlegbe, mivel alig két zászlóalj seregűlegességük s egypár huszárszázaduk van, amelyekkel szemben Nugent hadtestének szintén néhány zászlóalja más célra fordítható. Nugent levelében arról szól, hogy célja a Dráva mindkét oldalán élő magyar és horvát lakosság helyzetének könnyítése. E fontos ok miatt beszélt Zigrović báni főbiztossal és Varasd megye alispánjával is, akik szintén nincsenek a fegy-

⁴⁷ Nugent – Dahlen, Friedau, 1848. okt. 24. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-124. Dahlen a levelet még aznap megkapta. Fogalmazványa ugyanott Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-154a.

⁴⁸ Egy dátum nélküli kimutatás szerint Verőce környékén 508 határőr, 600 szerzcsán és 600 nemzetőr biztosította a kordon jobbszárnyát, s további 100 nemzetőr várta beosztását. Ez összesen 1808 fő. KA AFA Karton 1949. Brigade Trebersburg. 1848-10-ad 15.

⁴⁹ Dahlen – Lentulay, Varasd, 1848. okt. 24. No. 79. Fogalmazvány. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-127.

verszünet mellett, mivel az a bán szándékai ellen volna. A kérdés eldöntésére Zigrovićot a Lentulay elnöksége alatti báni tanácshoz küldik. Mihić este 10 órakor Friedauba utazik, hogy a magyar küldöttek ajánlatait átvegye, s azokat Dahlennek átadja, megállapodást azonban nem köthet, s Buritscsal a legszorosabb egyetértésben kell nyilatkoznia. Mihić visszatéréséig felfüggesztik az ellenségeskedéseket, azonban a fegyvernynyugvás időtartama nem haladhatja meg a 48 órát.⁵⁰

Nugent október 25-én hosszú jelentést küldött Windisch-Grätznek is, amelyben igen részletesen fejtegette a horvát- és stájerországi katonai helyzet összefüggéseit. „Jelenleg Horvátország helyzete a legmagasabb fokon veszélyeztetett, az Itáliával való összeköttetés ki van téve a véletlennek, amelyhez Hercegségednek még azt ajánlom megfontolásra, hogy az Eszéktről Bécsig húzódó hosszú szakaszon a Varasdön állomásozó 1700 főn kívül csupán csekély csapataim találhatók”. Jelen pillanatban az erősen fenyegetett Itáliában 30 000 határőr állomásozik, az ottani hadsereg jelentős része, s Jellačić alatt, Bécsnél bizonyára nem sokkal kevesebb. „Méltóztassék Hercegséged megfontolni, minő következményekkel járna, ha a magyaroknak sikerülne pusztítva betörniük eme tartományba, amely a leghihetlenebb áldozatokat hozta, fiai bizonyára mindenfélől ide özönlőnének, hogy saját tűzhelyeiket védjék, s ez a szerencsétlenség elkerülhetetlen, ha csapataim jelenlegi állásával – amelyek erejét a közvéleményben csak nevem és rangom emeli – alkalmat adok rá”. Ausztria Horvátországnak köszönheti, hogy jelenlegi szorongatott helyzetéből Windisch-Grätz körületekintő vezetésével kibontakozhatott, s éppen ezért szent kötelessége azt minden tekintetben megvédeni. Ezért kéri Windisch-Grätzet, engedje meg, hogy itt megerősödjön, annál is inkább, mert a neki juttatott szerep korántsem a leghálásabb, s meglehet, hogy minden erőlködése dacára sem tudja azt csekély eszközzeivel megoldani. Egyébiránt tökéletesen tisztában van azzal, hogy a jelen elhatározó pillanatokban sem Bécs alól, sem Itáliából nem várhat erősítést. Egy éppen most érkezett jelentés szerint a Csáktornya állomásozó magyar csapatok 8000 gyalogosból és 300 huszárból, illetve két ütegből állanak, 23-án újabb 4 löveg érkezett, s további 8000 fő, köztük maga Kossuth is várható. Továbbá a magyarok mindenáron be akarnak ütni Horvátországba, s ha a Dráván nem tudnának átkelni, a Stájerországon át történő benyomulást is ki akarhatják erőszakolni. Állítólag a csáktornyai kastélyt is erősítik, s e célra nehézlövegek is rendelkezésükre állnak.⁵¹

Nugent ezen a napon levelet kapott Jellačićtól, amelyben az közölte, nem kétli, hogy Nugent mindent megtesz Horvátország védelmére. A levelet hozó Czirka százados azt a szóbeli üzenetet hozta, hogy a bán semmilyen, a magyarokkal folytatandó tárgyalással nem ért egyet. Ezért Nugent Czirka századost Buritschhoz küldte, s felszólította a tábornokot, hogy jelentse, mi történt eddig. Alighogy ez megtörtént, megkapta Buritsch jelentését arról, hogy a tárgyalásokra nem került sor, s Dahlen október 25-i hosszú levelét arról, hogy a horvátok nem hajlandók fegyverszünetet kötni. Nugent ezt megírta Jellačićnak, s közölte vele, hogy a továbbiakban minden erejét a horvát határok fedezésére fordítja.⁵²

Közben október 25-én Perczel két levelet is küldött Buritschnak. Amilyen kellemesen meglepte, írta délelőtt elküldött első levelében, Buritsch október 23-i levele, amelyben Polsterauban

⁵⁰ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 25. No. 79. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168d. [No. 248 1/2.] Nugent a levelet okt. 26-án Pettauiban kapta meg. Fogalmazványa: AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-132. Mihić megbízólevelét okt. 24-én állította ki Dahlen. Lásd ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-129. No. 79.

⁵¹ Nugent – Windisch-Grätz, Pettau, 1848. okt. 25. No. 224. KA AFA Karton 1845. HA DA 1848-10-2a. Windisch-Grätz válaszában közölte, hogy egyetért Nugent nézeteivel, de sajnos nem tud számára erősítéseket küldeni. Herzendorf, 1848. okt. 26. 11-12/AO. Ugyanott 1848-10-2.

⁵² Jellačić – Nugent, Zwölfaxing, 1848. okt. 23. No. 508/Dr.K. és Nugent – Jellačić, Pettau, 1848. okt. 25. No. 240. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-170.; Nugent – Buritsch, Polsterau, 1848. okt. 25. Fogalmazványa. Ugyanott 1848-10-154.

tárgyalást indítványozott, s amelynek következtében Ernst huszárszázados és Burits között történt szóbeli megbeszélés alapján Nedelicet határozták meg a Burits által indítványozott tárgyalás színhelyéül, olyannyira különösnek tartja, hogy Nugent gróf, tábornagy módosítani akarja e megállapodást. Burits első levele alapján annál is inkább fel kellett tételeznie a stájerországi hadsereg teljes semlegességét és elkülönülését a horvátországitól, mert Burits ezt jónak látta értésére adni. Azonban Nugent tábornagy vele közölt levele, valamint más tapasztalatok és jelentések alapján nem látja ezt az elkülönülést és semlegességet, s egyébiránt „sem nemzetem becsületével, sem kötelességemmel nem tartom összegeztethetőnek, hogy a Méltóságod által javasolt tárgyalási mód a magyar korona ellen nyílt harcban álló horvát csapatok egyik parancsnoka által változtatást szenvedjen, – így sajnálom, de – Méltóságod lekötő ajánlatának minden elismerése mellett is, amelyet nemzetem tudtára adni kötelességemnek érzem magam – Polsteraut a megbeszélések helyszínéül nem tudom elfogadni”. Mindenesetre tudatja, hogy aznap déltől délután 3 óráig Nedelicen várja Burits becses megjelenését.⁵³ Aznap délután 1 órakor Perczel Csáktornyáról ismét Nedelicre tolta előre csapatait. „A békealkudozás eredménye fog-e közzétettni, vagy pedig ostromra kelendünk Varasd alá, legközelebbi tudósításomban megírandom” – írta a Nemzetinek Bogáthi Ferenc. A magyar táborban az a hír terjedt el, hogy Perczel „békealkudozások útján kívánja” a magyar törvények iránti engedelmességre téríteni a horvát népet, s az alkudozások „igen rövid idő múlva végeredménnyel békésen kecsegtetnek”.⁵⁴

Burits október 25-én kapta meg Perczel aznap írott levelét. A levelet azonnal továbbküldte Nugent-nak, s közölte vele, hogy mind a levél arrogáns hangvételéből, mind kiküldött Ernst százados viselkedéséből arra a következtetésre kellett jutnia, „c hordával aligha jöhet létre fegyvernügvs”, s egy tényleges megállapodás esetén sem tanácsos megbízni az adott szóban. Ezért úgy vélte, hogy miután Windisch-Grätz utasítása értelmében tartózkodni kell a támadó fellépéstől, olyan állást kell elfoglalni, amely lehetővé teszi, hogy fegyvereikre ne hozzanak szégyent.⁵⁵ Nugent egyetértett ezzel a javaslattal, s még aznap éjjel fél 12-kor közölte Buritscsal, hogy a csapatok (egy teljes gyalogszázaló és 10 gyalogszázad, egy fél lovas- és egy teljes hatfontos gyalogúteg, valamint 4 század vértés és egy rakétaúteg) másnap reggel 6-kor elindulnak Gross-Sonntag felé.⁵⁶

Nugent Dahlen október 24-i és 25-i leveleire is október 25-én éjjélkor válaszolt. Közölte, hogy a magyarokkal folytatandó tárgyalásra nem került sor, s így semmi sem akadályozza hadmozdulataikat. Ezért másnap a Pettauban lévő erőkkal megindul Gross-Sonntag és Friedau felé. Ha csapatait támadás érné, kéri Dahlent, hogy vesse magát az ellenség jobb [helyesen: bal] szárnyának oldalába. Ha Dahlent támadná meg a magyarok, Nugent fogja őt támogatni. A két haderő egyesülési pontja Nedelic.⁵⁷

Burits október 25-én jelentette Nugent-nak azt is, hogy Varasdról a híd védelmével megbízott Mamula helyett Mihić, az otocsáci határőrezred alezredese érkezett meg Dahlentől, hogy a Perczellel folytatandó tárgyalásokon hallgatóként részt vegyen. A horvát hadsereg

⁵³ Perczel – Burits, Csáktornya, 1848. október 25. Eredeti tisztázata. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-154c.

⁵⁴ Bogáthi Ferenc: A muraközi táborból. Nemzeti, nov. 1. No. 148. Rövidítve: Pesti Hírlap, 1848. nov. 3. No. 204.

⁵⁵ Burits – Nugent, Friedau, 1848. okt. 25. No. 122. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-ad167. [No. 244.] Nugent a levelet október 25-én este 8-kor kapta meg, s utasította Buritsot, hogy csapataival Friedau mögött foglaljon állást. Ugyanott 1848-10-167.

⁵⁶ Nugent parancsa és Buritsnak írott levele. Pettau, 1848. okt. 25. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-162. Másolata ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144d. Ugyancsak tudatta Windisch-Grätzszel is. Ugyanott Karton 1845. HA DA 1848-10-2b. No. 255.

⁵⁷ Nugent – Dahlen, Pettau, 1848. okt. 25. éjjel 12. No. 248 1/2. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-131. Dahlen a levelet okt. 26-án reggel fél 8-kor kapta meg. Fogalmazványa ugyanott Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168.

ugyanis nem kíván semmifajta fegyverszünetet vagy nyugvást. Nugent parancsát megkapta, s ez szolgál számára zsinórmértékül. Csupán azt kívánja megjegyezni, hogy feltétlenül fontos az összpontosított csapatok előnyomulása a határra, hogy ott imponáló védőállást foglaljanak el, mivel a lázadókkal⁵⁸ folytatandó tárgyalások megszakadása a jelenlegi állás biztosítását igényli. Ha Polsterau és Gross-Sonntag között Luttenberg felé előnyomulnának, az feltétlenül imponálóan hatna az ellenségre, mivel ezáltal attól kellene tartania, hogy mind Varasdrol, mind innen egyszerre támadják meg, s az a feltételezés, hogy a zöm Pettaunál áll, megfélemlítene.⁵⁹

A forrásokban – mint az az eddigiekből kiderül – a tárgyalásokon, pontosabban az előzetes megbeszéléseken elhangzottakkal kapcsolatban van egyfajta ellentmondás. Burits Benkóhoz írott leveléből úgy tűnik, hogy Ernst százados az első egyezkedésen elfogadta azt az előterjesztést, hogy 25-én délben további megbeszélések végett Nedelicen találkoznak, s Burits arról is biztosította Ernstet, hogy a megbeszélte órában Nedelicen a horvát hadsereg részéről is egy teljhatalmú biztos jelenik meg. Nugent viszont már arról írt Dahlennek, Ernst elfogadta Burits azon előterjesztését, miszerint megfélemlőnek találta, hogy a találkozási hely nem magyar vagy horvát területen, hanem stájer oldalon, vagy ha ezt valamelyik fél nem fogadná el, a Nedelic és Polsterau közötti előőrsi – tehát semleges területen – vonalon kerüljön sor. Perczel október 25-i első leveléből viszont kitűnik, hogy Ernst és Burits első találkozásán egyedül arról állapodtak meg, hogy a tárgyalásokra Nedelicen (tehát magyar területen) kerül sor, de nem volt szó a horvátok bevonásáról. Mivel Burits október 24-én Perczelhez intézett levelére (leveleire) nem sikerült rábukkannunk, valószínűsíthető, hogy Burits némileg eltérő módon tájékoztatta Nugent-t és Perczelt a tárgyalásokról és a saját álláspontjáról. Nugent-nal csupán azt közölte, hogy Perczellel érintkezésbe lépett, s hogy Polsteraut javasolta a tárgyalás helyszínéül, de miután Ernsttel Nedelichen állapodtak meg, alternatív javaslatként közölte, hogy a tárgyalásokra esetleg Nedelic és Polsterau között (tehát az osztrák fél presztízsét kevésbé sértő helyszínen) kerül sor. Bizonyos, hogy az Ernsttel folytatott megbeszélésen szóba került a horvátok részvétele is, de nem a tárgyalás sine qua non-jaként. Burits azonban úgy tájékoztatta Nugent-t, mintha Perczel megbízottjával arról is megállapodott volna, hogy a horvátok bevonása nélkül nem tárgyalnak. Miután azonban Nugent-nal beszélt, Perczelnek már arról írt, hogy Nugent ragaszkodik a polsterai helyszínhez, s a horvátok részvételéhez. Miután Perczel ezt a módosítást nem fogadta el, s Perczel válaszában önértékes hangvétele, illetve a horvát parancsnokok hajthatatlansága után Burits akár ki is bújhatott volna a tárgyalások kötelezettsége alól. Perczelnek azonban nem mert hasonlóan önértékes választ írni, sőt elküldött (de szövegszerűen szintén nem ismert) válaszában udvariasan nyilatkozhatott, s kérte Perczel feltételeit, illetve vázolhatta saját elképzeléseit is. Lehet, hogy egyszerűen meg akarta téveszteni Perczelt, de lehet, hogy a katonai erőviszonyokkal számot vetve még mindig jobbnak tartotta a fegyverszünet megkötését, mint a horvátokkal közös katonai akciót.

Erre mutat az is, hogy Perczel október 25-én este 6-kor Csáktornyáról írott újabb levelében közölte: Burits kívánságát teljesítendő, megküldi a kétoldali szerződés tervezetét, amelynek áttekintése után Burits szíveskedjék tudatni, hogy az összhangban van-e a részint szó-, részint írásbeli előterjesztésekkel. Amennyiben igen, kéri, hogy másnap, október 26-án délelőtt 11 és 12 óra között jelenjen meg annak ratifikálására a stájer-magyar határon, a Polsterau és Ternovcc közötti úton.⁶⁰

Október 26-án írott első jelentésében Burits még Polsterau megszállásának fontosságát fejtegette Nugent-nak. Nem sokkal ezután, hajnali 3 órakor viszont megkapta Perczel fegy-

⁵⁸ Az eredetiben: Rebellen

⁵⁹ Burits – Nugent, Friedau, 1848. okt. 25. No. 123. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-154b.

⁶⁰ Perczel – Burits, Csáktornya, 1848. október 25. este 6. óra. Másolat. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144b.

verszüneti szerződéstervezetét, s ezt azonnal továbbküldte Nugent-nak a következő megjegyzések kíséretében: „Nem csupán a tábornagy [Windisch-Grätz] magas meghagyása, hanem a tartományok java érdekében is, önnön meggyőződésünkből készek vagyunk a már kitört ellenségeskedéseket békés úton annál is inkább kiegyenlíteni, mivel a haderőnk által történő döntés a sikert nem biztosítaná”. Ezért úgy gondolja, hogy a velük közölt szerződés 2. és 4. pontjával tökéletesen egyet lehet érteni, s az 1. és 3., jelenlegi tartalmukban hátrányos pontok a következő értelemben kellene kiegészíteni.⁶¹

A Perczel által előterjesztett fegyverszüneti egyezmény tervezete és Burits kiegészítései a következők voltak:⁶²

Perczel javaslata

Szerződés,

amely egyrészt a királyi magyar 5. hadtest parancsnoka és az országgyűlés által rendkívüli hatalommal ellátott Perczel Mór ezredes úr, másrészt Burits báró, cs. kir. vezérőrnagy és a stájerországi elődandár parancsnoka – mint a stájerországi vezénylő tábornok meghatalmazottja között a mai napon a következőképpen állapított meg, s amelyhez mindkét fél köteles magát pontosan tartani:

1-ször. Miután az 5. magyar hadtest annyiban már elérte célját, hogy a magyar oldalon többé nem található ellenség, s a stájerországi hadsereg mindeddig nem kezdett ellenségeskedésbe a magyar nemzet ellen, mindkét ország lakosságának helyzetén könnyítendő, s a szükségtelen vérontást elkerülendő megállapítatik: hogy a két ország közötti közlekedés megszakítás nélkül fennmarad, minden ellenségeskedés, területsértés avagy tüntetés teljesen és mindaddig abbahagyandó, amíg magasabb helyeken s az események következtében a két szomszédos ország egymáshoz való viszonyát meg nem állapítják, – minden előre nem látható esetben azonban legkevesebb negyvennyolc órával az ellenségeskedések megkezdése előtt szolgálati úton hadüzenetet kell átnyújtani.

2. Mindkét hadtestnek megfigyelés alatt kell tartania a határt, hogy e szerződés bárminő megsértése ellen biztosítva legyenek.

Burits kiegészítő javaslata

minden előre nem látható esetben azonban 48 órával korábban tudatni kell, hogy mindkét oldal csapatai jelenlegi állásaikba térhessenek vissza, s a körülmények állása szerint tetszőleges irányba irányozhassák magukat.

⁶¹ Burits – Nugent, Fricdau, 1848. okt. 26. No. 127., 128. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-178a, c. [No. 256.] Nugent mindkét levelet okt. 26-án Pettauban kapta. Másolataik ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144g-h.

⁶² Másolat. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-178 ad c. Burits szövegét lásd ugyanott 1848-10-178d., levele Nugent-hoz, okt. 26. reggel 3 óra. Egy másik példány: ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144a. (szerződéstervezet), 144g. (Burits – Nugent, másolat.)

3. Határozottan és szorosan kiköttetik, hogy a stájerországi hadtest a horvátországi zavarok teljes kiegyenlítéséig nem hajthat végre meneteket Horvátországba, amelyért Burits báró, vezérőrnagy úr becsületszavával kezekszik, mégpedig vezénylő tábornok ura nevében is.

4-szer. Ha a horvát polgári és katonai hatóságok hasonló szerződést kívánnának kötni, külön előterjesztést kellene erről tenniük az 5. magyar hadsereg parancsnokságának Csáktornyára.

E szerződést a két hadseregparancsnok, avagy meghatalmazottjaik aláírása emeli érvényre.

S hogy a szerződés tartama alatt a magyar királyi 5. hadtest éppen úgy nem hajt végre csapatmozgásokat nem csupán Stájer- és Horvátország, hanem Szlavónia Dráva-vidéke felé sem, amelyért Perczel Móríc hadtestparancsnok úr saját becsületszavával kezekszik.

Burits e levél elküldése után nem sokkal kapta meg Nugent parancsát, hogy vonja vissza csapatait Polsterauból. Burits reggel 4 órakor kelt válaszában közölte, hogy az utasításnak csak akkor tesz eleget, ha erre Nugent-től újabb felszólítást kap, annál is inkább, mivel jelenleg a magyar királyi csapatparancsnokkal békétárgyalásokat folytatva, támadástól nem kell tartania.⁶³ (Nugent Burits visszarendelésével kapcsolatos döntését valószínűleg Windisch-Grätz utasítása magyarázza, de ez az utasítás a horvátok tárgyalási hajlandóságát is növelhette.)

Burits október 26-án Friedauból közölte Perczellel, hogy megkapta a kétoldali fegyverszünetre vonatkozó ajánlatát. Miután azonban ezt egy horvát meghatalmazott nélkül nem lehet megkötni, s a Perczel 25-i levelében a szerződés megkötésére megjelölt idő nem elegendő ennek eszközéséhez, kérte Perczelt, hogy a határidőt 27-éig halassza el, amikor Burits a meghatározott helyen abban a helyzetben lesz, hogy határozott választ adhasson.⁶⁴

Október 26-án Perczel – már e válasz ismeretében – nyilatkozatot küldött a stájerországi határszéli városok hatóságaihoz, amelyet másnap a grazi lapok le is közöltek. E nyilatkozatban kijelentette, „miszerint a parancsnokságom alatt álló seregnek sem célja, sem szándéka oly népet és országot invázióval nyugtalanítani, mellyel Magyarország mindig, s kívált újabb időbe, a legjobb egyetértésben állott”. Elmondta, hogy a két ország közötti „kereskedelmi összeköttetés és barátságos szomszédokhoz illő korlátlan érintkezés” helyreállítására a stájerországi cs. kir. hadseregparancsnok hívta fel, s másnap, azaz 27-én délből kerül sor „eziránti véghatározat hozatala végett” a tárgyalásra. Közölte, hogy ő és serege „soha nem követendi el azon vétkeket, hogy egy szomszéd nemzet határait átlépje anélkül, hogy arra kényszerítették vagy fölhívatnák”. Végül megjegyezte, hogy ehhez a határozathoz még a Magyarországot és Ausztriát vesztélybe döntő „horvát lázadók” irányában is tartani fogja magát, „s csak a legvégsőbb szükség esetében, vagy a testvérország valódi hazafiúi s szabadelvű lakossága többségének egyenes fölszólítására álland” el tőle. „Én és seregem szorosan Isten parancsához tartandjuk magunkat, miszerint másnak nem teendjük azt, mit nem kívánunk, hogy mások mi irányunkban tegyenek” – fejezte be nyilatkozatát Perczel, „a muraközi magyar hadsereg parancsnoka és a nemzetgyűlés rendkívüli felhatalmazottja”. Az aláírás egyben azt is jelezte az érdekelteknek, hogy Perczel nem csupán egy magyar sereg parancsnokaként tette meg nyilatkozatát, hanem abban a magyar politikai vezetés véleményét is kifejezésre juttatta. A nyilatkozat azért is érdekcs, mert gyakorlatilag ugyanazokat a feltételeket tartalmazta, amelyeket az Országos Honvédelmi Bizottmány és az országgyűlés, majd pedig a táborban tartózkodó

⁶³ Burits – Nugent, Friedau, 1848. okt. 26. No. 129. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-178b. [No. 256.] Másolata ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144f.

⁶⁴ Burits – Perczel, Friedau, 1848. október 26. Másolat. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-142c.

kormánybiztosok a főserég határátlépésével és Bécs megsegítésére indítandó hadjáratával kapcsolatban megfogalmaztak.⁶⁵

Az október 26-án tartott újabb megbeszélésen Ernst százados, Mihić alezredes és Burits vett részt. Burits azzal a kéréssel állt elő, hogy a tárgyalások idejére a magyar-horvát határon álló seregekre is terjesszék ki a fegyverszünetet. Ernst – Perczel ajánlatának megfelelően – csak a Nugent vezette csapatokkal akart fegyverszünetet kötni, s kijelentette, hogy ha a horvát hadsereg is fegyverszünetet akar, külön kérje azt. Az első személyes találkozóra Perczel és Burits között október 27-én délelőtt 10 órakor került volna sor. Burits azonban csak újabb üzenetet küldött, amelyben 24 órai fegyverszünetet, és a tárgyalások másnapra halasztását kérte.

Perczel haditanácsot tartott tisztjeivel, s meghallgatásuk után úgy döntött, hogy „szenvédőleg”, azaz tényleges körleczettségvállalás nélkül, elfogadja Burits felhívását. Perczel ugyanis jelentős reményeket fűzött a tárgyalásokhoz. Erre mutat, hogy amikor október 27-én ismertette a vele szembenálló cs. kir. és horvát erőket, a stájerországi Burits vezérőrnagyot úgy jellemezte, mint „ki kész a jóra”, s saját helyzetének tulajdonította, hogy „az ellenség kényszerült lépéseket tenni pacifikációkra”. Úgy vélte, hogy a horvát lakosság egy része is elégedetlen az elzárt közlekedés, s az ennek nyomán fellépő élelmiszerhiány miatt. A tárgyalási hajlandóságot azzal is magyarázta, hogy a cs. kir. tábornokok nem bízhatnak olasz legénységű zászlóaljaikban sem. „Ez alkudozások csak a Stajer- és Magyarhon lakosai közötti közlekedésre vonul eddig, és a steyer császári sereg ellenében való állásra; és csak a steyer két general tegnap nyilvánított kívánságában fejeztetett ki, hogy ez a horvát seregekre is terjesztessék ki”.⁶⁶

A tárgyalások rövidesen bekövetkező megszakítására utalt, hogy október 26-án este 9 órakor a Nedelic előtti magyar előőrsök vonalán az 1. (János) dragonyosezred 30 lovasa jelent meg a stájerországi országúton. A 4. (Sándor) huszárczred 12 lovasából és a Hunyadi-szabadszapat 40 gyalogosából álló előőrs tűzzel fogadta őket. Az előőrsparancsnok, Bogáthi Ferenc őrmester egy tizedest és hat közlegényt küldött segítségül előre, akik a sötétben az ellenség gyűrűjébe kerültek, de mindaddig tartották magukat, amíg a Nedelicről beérkező huszárok ki nem vágták őket. A huszárok egy lovat, a dragonyosok két halottat veszítettek. A támadás után Perczel Nedelicre rendelte a szabolcsi zászlóaljat.⁶⁷

Mihić a horvát kérésre vonatkozó magyar igényről értesítette Dahlent, valamint arról is, hogy Nugent parancsa szerint Buritsnak vissza kell vonnia csapatait Polsterauból. Ez csak hátrányos lehet a horvát állásokra, mivel így az ellenség veszclycztetett jobbszárnya, amely

⁶⁵ Perczel – Polsterau város polgári hatósága Csáktornya, 1848. okt. 26. Eredeti tisztázat. Az aláírás és a címek sk. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168e. Némileg átírozott szöveggel közli Johann von Janotkyk Adlerstein: Archiv des ungarischen Ministeriums des Inneren und des Landesvertheidigungs-Ausschusses. Altenburg, 1851. III. k. 221-222. Közlöny, nov. 6. No. 149. Ennek nyomán közli Pap II. 187-188. A német szövegből visszafordítva közli Gelich I. 478-479. és Novák 133-134. A nyilatkozatot röviden ismerteti, s a testvérország kitért Horvátországra értelmzi: Horváth Mihály: Magyarország függetlenségi harczának története 1848 és 1849-ben. 2. kiadás. Budapest, é. n. II. k. 477-478. (A munkának két második kiadása van, a másik 1871-es kiadású. A két szöveg megegyezik, a lapszámozás nem). Megrója Perczelt, hogy az a horvát értelmiség és a köznép egy részének bizonyítható rokonszenve ellenére a fent ismertetett elvektől vezetve nem tört be Horvátországba. Ezt kritika nélkül átvészi Áldor Imre: Kossuth és Perczel. Ajánlja a honvéd-egyleteknek és a magyar népnek. – Függelékül: Irányi Dániel megjegyzései és a közp. honv. biz. nyilatkozata. Pest, 1868. 53-55.

⁶⁶ Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 27. MOL OHB 1848:2044. Közli Hermann 1998. 49.

⁶⁷ Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 27. MOL OHB 1848:2044. Közli Hermann 1998. 49., László Károly 228., Bogáthi Ferenc: Csáktornya, nov. 9-kén. Nemzeti, 1848. nov. 16. No. 161., Borcsik Salamon: Nagykovárlóról Komáromig. (Egy 48-as szabolcsi honvéd naplója). S. a. r. Soltész István. H. n. 1956. 11., Novák 132., Kedves Gyula: A 48. honvédszászlóalj története az 1848-49-es szabadságharcban, alakításától Budavár bevételéig. HK 1990/2. 99.

eddig 8 órai távolságra volt Burits csapataitól, tökéletesen felszabadul, s tekintettel tizenkétfontos lövegcire is, könnyen cgyesített erővel támadhatja Varasdöt. Dahlen szerint a 24 órás felmondási idő már önmagában elegendő alapot nyújt a további tárgyalások elutasítására, mivel ilyen rövid határidő alatt „nem lennénk abban a helyzetben, hogy csapatainkat elszállásolhassuk, még kevésbé abban, hogy a tömeges felkelést hazaengedhessük”.⁶⁸

Dahlen október 27-én reggel válaszolt Nugent október 25-én éjfélikor írott levelére is. Közölte, hogy Mihić alezredes megjött Friedauból. „őexcellenciája, a Bán úr véleményéről tudomással bírván, annál kevésbé akarhatok fegyverszüneti tárgyalásokba bocsátkozni, mivel nem tudok – mint a magyar meghatalmazott kívánta – azért folyamodni; valamint a 48 órás felmondási idő nem engedné meg, hogy csapatainkat a közeledő esős évszakban elszállásoljuk, s még kevésbé, hogy a tömeges fölkelést hazaengedjük”. Ezért többször már nem küldi Mihić alezredest Friedauba.⁶⁹ Még ezen a napon jelentést küldött Jellačićnak a tárgyalásokról, s azok megszakadásáról.⁷⁰

Perczel és Burits találkozójára október 27-én délelőtt 10 órakor a stridói Dráva-parton került volna sor. Perczel meg is jelent, Burits azonban csak egy törzstisztet küldött maga helyett, „s az elmaradás okául adá, hogy Burits hirtelen megbetegedett”. „Hát nem tudja, hogy ily körülmények közt csak királynak van joga betegnek lenni” – kommentálta az elmaradt találkozót a tudósító.⁷¹ Perczel november 9-i jelentése szerint „Burits general két ízben megszöggé írásbeli ajánlatát, először a kitűzött napon Nedelicen, utóbb a határszállón megjelenni elmulasztotta volna, és az időt csalárdul szaporítására húzta el”.⁷²

Október 27-én Burits – immár Dahlen döntésének ismeretében és Nugent utasítására – Friedauból tudatta Perczellel, hogy a varasdi cs. kir. osztrák-horvát csapatparancsnokság éppen most közölte vele: nincs abban a helyzetben, hogy fegyverszüneti tárgyalásokért folyamodjék. Mindezt azért közli, mert eszerint a határon a korábbi helyzet változatlan marad.⁷³

Lentulay október 27-én közölte Dahlennel, hogy tudatta Jellačićcal október 26-i jelentésének tartalmát. Kérte, fordítsa minden energiáját arra, hogy Nugent-t az egyoldalú fegyverszünetben, amely csak a horvátok hátrányára szolgálhatna, megakadályozza. Hasonló értelemben írt Nugent-nak is, de őt arra kérte, hogy akadályozza meg Buritsot egy olyan fegyverszünet megkötésében, amely nem bírja Dahlen beleegyezését.⁷⁴ Nugent november 1-jén válaszolt Lentulaynak, s miután elnézését kérte a késésért, tudatta, hogy előző nap tárgyalat Dahlennel, aki már bizonyára beszámolt Lentulaynak a tárgyalások részleteiről. „Méltóságod ebből újólág meggyőződhet, hogy én Horvátország ügyeit a magaméiként tekintem, s hogy kedves és szent kötelességemnek tartom e bátor nemzetet, amelynek az általa megmentett Ausztria soha nem törleszthető módon adósa, minden rendelkezésemre álló eszközzel ellenségeink betörésétől megvédeni”. Egyébiránt pedig a bécsi események jó kimenetele a legala-

⁶⁸ Mihić – Dahlen, Varasd, 1848. okt. 26. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-144. és Dahlen – Lentulay, Varasd, 1848. okt. 26. 1848-10-143. No. 79.

⁶⁹ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 27. No. 83. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-191b. [No. 268.] Nugent ezt a levelet okt. 27-én Gross-Sonntagban kapta meg. Fogalmazványa, október 26-i dátummal: ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-134. Minderről Dahlen tudósította Lentulayt is, ugyanott 1848-10-143.

⁷⁰ KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-152. No. 105.

⁷¹ „N. Kanizsa, okt. 29.” Kossuth Hírlapja, 1848. nov. 3. No. 108. 481.

⁷² Perczel - OHB. Csáktornya, 1849. nov. 9. MOL OHB 1848:2885. Közli Hermann 1998. 50–52.

⁷³ Burits - Perczel, Friedau, 1848. október 27. Fogalmazvány. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-191a. A fogalmazvány szerzője nem Burits, hanem Nugent segédtsíztje, Hartmann ezredes volt. Másolat: ugyanott Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-ad163.

⁷⁴ Lentulay – Dahlen, Zágráb, 1848. okt. 27. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-145. No. 129. érk. okt. 28. hajnali 1. Lentulay – Nugent, ugyanott, ua. No. 129. ugyanott Karton 1886. 2. Rk. u. N. 1848-11-ad 11.

posabb reményeket nyújtja arra, hogy Horvátország helyzetének minden bizonytalansága néhány napon belül teljesen megszűnik.⁷⁵

Nugent október 28-án már arról írt Windisch-Grätznek, hogy a horvátok az ő közelségén felbátorodva nem akartak fegyverszüneti tárgyalásokat kezdeni a magyarokkal. A magyaroknak imponál az általa elfoglalt állás, s seregének számáról és crejéről is teljes bizonytalanságban vannak.⁷⁶ E napon válaszolt Dahlen október 27-i levelére is, s megküldte a Burits nevében Hartmann ezredes által Perczelhez fogalmazott válasz másolatát, s közölte nézeteit a Perczel ellen folytatandó hadműveletekkel kapcsolatban.⁷⁷

Október 30-án Perczel is jelentette az Országos Honvédelmi Bizottmánynak, hogy az alkudozások nem vezettek eredményre, „és így szakadatlan harci nyugtalanságban élünk”.⁷⁸ Az Országos Honvédelmi Bizottmány már november 1-jén – Perczel október 27-i jelentésére válaszolva – óvatosságot ajánlott a tárgyalásokban, mert „olyan ellenséggel van dolgunk, ki a becsület szót ugyan nyelvéen hordja, de szívében mást érez, elméjében mást forral”.⁷⁹

Perczel – mint ez jelentéséből is kitűnik – három ok miatt állította le támadó hadműveleteit. Egyrészt csakhamar belátta, hogy a Muraköz biztosítása a rendelkezésére álló erőkkel korántsem olyan könnyű feladat, mint azt először gondolta, s a további védelmi intézkedésekhez időt akart nyerni. Másrészt eredményeket remélt a tárgyalásoktól is, azaz a stájer- és horvátországi csapatok közötti egység megbontását. Végül pedig, figyelemmel kellett lennie a magyar főszereg mozdulataira is. Karger visszarendelése, a főszereg kétszeri lajtai átkeléséről és visszatéréséről szóló hírek ugyanis azt mutatták, hogy a főszereg táborából nem számíthat segítségre. Perczel átlátta, hogy még ha ő maga – mint hitte – „20 ezer embert és 40 álgút tart a maga iránt tiszteletben”, „Bécsnél dől el a szabadság jövődjöje”. Ezért nem kért a főszereg táborából segítséget, s ezért – ahogy írta – a „kiegyenlítés iránti alkudozásokba bémenni mint hasznosnak, mint ildomosnak kelle felismernem”.⁸⁰

Az utolsó tárgyalási kísérletet a magyar fél kezdeményezte. Dahlen november 2-án Varasdról tudatta Nugent-nal hogy 1-jén délelőtt 10 órakor a légrádi átkelőnél Kiss János

⁷⁵ Nugent – Lentulay, Gross Sonntag, 1848. nov. 1. No. 277. KA AFA Karton 1886. 2. Rk. u. N. 1848-11-11.

⁷⁶ Nugent – Windisch-Grätz, Gross-Sonntag, 1848. okt. 28. No. 267-274-275. KA AFA Karton 1845. HA DA. 1848-10-3.

⁷⁷ Nugent – Dahlen, Gross Sonntag, 1848. okt. 28. No. 268. Fogalmazvány. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-191.

⁷⁸ Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 30. MOL OHB 1848:2044. Közli Hermann 1998. 50. – Parragh Gábor, a Zrínyi-szabadsapat segédtszjtje így foglalta össze a történeteket: „Megkísértetett ez idő alatt Burits general felkérésére a békés egyezés vagy értekezés, de minden nyom nélkül”. Kossuth Hirlapja, 1848. nov. 14., No. 117., HL Filmtár. 262. doboz. Kroatisch-slavisches Armeekorps unter Dahlen. 2/461. Ernst életrajzát lásd Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Budapest, 1988. 714. Perczel október 24-én alszázadosi kinevezésre terjesztette elő, november 25-én viszont azt jelentette, hogy Ernst „egészségi baj ürügyet mellett” távozási engedélyt kérve, Bubna őrnaggyal együtt Stájerországba távozott. MOL OHB 1848:3767. Spannocchi november 25-én jelentette Nugent-nak, hogy az ottani városparancsnokság szerint Ernst huszárszázados már 18-án megérkezett Grazba, ott jelentette magát, majd 19-én továbbutazott Bécsbe. Ezért a november 20-i, utasításnak megfelelően nem tudja őt igazolásra felszólítani. Spannocchi – Nugent, Graz, 1848. nov. 25. No. 5391. [616.] KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-11-173. (Nugent utasítását nem sikerült megtalálnom). – Meszéma Ferenc szerint Perczel és Burits aláírták a szerződést arról, hogy a magyar és stájerországi csapatok semlegesen viselik magukat egymással szemben. Ennek semmi nyoma nincs. MOL R 31. Emlékezések, naplók. 1. csomó. No. 1007. Báró Meszéma Ferenc tábornoki alezredes adatai.

⁷⁹ KLÖM XIII. 328.

⁸⁰ Perczel – OHB, Csáktornya, 1848. okt. 27. MOL OHB 1848:2044. Közli Hermann 1998. 49., Perczel – Csány, Csáktornya, 1848. nov. 3. MOL H 103. Csány László kormánybiztos iratai. Iktatott beadványok. No. 409. Közli [Gyalóky Jenő]: Egykorú adatok az 1848-i muraközi hadjárat történetéhez. Hadtörténeti Közlemények 1929. 376-377. (a továbbiakban: Gyalóky, HK 1929.)

magyar őrnagy parlamentert küldött, és tárgyalásokat ajánlott. Miután azonban azt követelte, hogy a horvát megbízottak „az ellenséges partra” menjenek, a tárgyalásokból nem lett semmi.⁸¹ Palocsay József őrnagy, a kottori magyar őrség parancsnoka november 1-jén „a kamarilla által e közös tartományok között” előidézett ellenségeskedések megszüntetésére hívta fel a másik felet.⁸² Úgy tűnik, hogy a magyarok még csak a magyar fősergő újabb határátlépéséről tudtak, a schwechati vereségről azonban nem. A másik fél reagálására következtetni lehetett abból, hogy november 1-jének éjszakáján Varasdról „iszonyú ágyúdurrógás” és harangzúgás hallatszott át. Dahlen szabályos díszszemlével, sortűzekkel ünnepeltette meg a schwechati csata és Bécs elestének hírért. A magyar előőrsök egy része először azt hitte, hogy a varasdi polgárság és a környékbeli nép keveredett konfliktusba „az illír rablókkal”.⁸³

Palocsay levelét Todorović vezérőrnagy Légrádon november 3-án délután fél 1-kor kapta meg. Todorović a magyar nyelven írott levelet horvátra fordíttatta, majd saját válaszát is horvát fordításban küldte meg Palocsaynak. A levélváltást még aznap megküldte Dahlen altábornagynak, aki azt 4-én másolatban továbbította Nugent-nak is.⁸⁴ Todorović közölte, hogy Bécs hivatalos közlés szerint kényre-kegyelemre megadta magát. „Ezen örömteli eseményből remélhetjük, hogy a Magyarország és Horvátország között fennálló bonyodalmak rövidesen véget érnek”. Egyelőre nincs abban a helyzetben, hogy többet mondjon, s várja főparancsnokának további utasítását, akivel egyben közli Palocsay levelét is.⁸⁵

Nugent tábornagya 1848. november 5-én Gross-Sonntagról küldte meg Jellačićnak Todorović és Palocsay „eléggő jelentéktelen” levélváltását. „Megbízam ezért, hogy Palocsay őrnagy úrtól világos nyilatkozatot szerezzen, s megküldtem Todorović vezérőrnagy úrnak a november 1-én a hetzendorfi főhadiszállásról kibocsátott kiáltványt a nevezett lázadó őrnagy számára, amelyből az társainak a határon át történt menekülését láthatja”.⁸⁶ Ugyanezen a napon Dahlen altábornagy teljes megelégedését fejezte ki Todorovićnak a Palocsay levelére adott válaszáért, s utasította, hogy a következőket írja meg még Palocsaynak:⁸⁷

„E hó 1-éről Kottoriból írott levelét előljáró parancsnok uram alá terjesztettem, s tőle azt a megbízást kaptam, kérdezzem meg Méltóságodat, valójában mit ért ön a levelében található ’hazafias-baráti kötelesség’⁸⁸ kifejezés alatt?

Midőn Méltóságodtól eziránt felvilágosítást kérek, felhasználom az alkalmat, hogy közöljem Önnel Windisch-Grätz herceg, tábornagy, őmagassága, az itáliai kivételével az egész cs. kir. hadsereg főparancsnoka két kiáltványát, miszerint Ön tudhassa, hogy fölkelő társai Bécsnél merésztették átlépni a magyar határt, hogy zendülésüket osztrák földre vigyék, s hogy a törvényes király elleni lázadásuk bűnéhez még a szomszédos ország elleni invázióét is csatolják, egy kísérletét, amely a magyar⁸⁹ fölkelők menekülésével végződött, miután korábban

⁸¹ Dahlen – Nugent. Varasd, 1848. nov. 2. No. 198. [No. 343.] KA AFA Karton 1886. 2. Rk. u. N. 1848-11-22. érk. nov. 2.

⁸² Palocsay József – „T. c. Légrádon tanyázó főparancsnok úrnak.” Kottori, 1848. nov. 1. HL 1848/49. 3/19.

⁸³ Novák 135., Der Ungar, 1848. nov. 10., Nemzeti, 1848. nov. 16. No. 161. HL ZGK d. sz. (nov. 1.) A varasdi díszszemle, mint konfliktus: Der Ungar, 1848. nov. 10.

⁸⁴ Todorović – Dahlen, Légrád, 1848. nov. 3. du. fél 1. No. 69&70. [234.] KA AFA Karton 1913. Kr.-sl. AK u. D. 1848-11-25. Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. nov. 4. No. 234. [365.] ugyanott Karton 1886. 2. Rk. u. N. 1848-11-34b. Mellette Palocsay levelének horvát és német fordítása: ugyanott 34c.

⁸⁵ Todorović – Palocsay Jakab, Légrád, 1848. november 3. Másolat. KA AFA Karton 1845. HA DA 1848-11-81d.

⁸⁶ KA AFA Karton 1845. HA DA 1848-11-81b. No. 365-366-367. Jellačić a levelet és a másolatokat november 8-án küldte át Windisch-Grätznek. Ugyanott 1848-11-81a., 658/DtK., ad 494/AO.

⁸⁷ Dahlen – Todorović, Varasd, 1848. november 5. Fogalmazvány. No. 247. KA AFA Karton 1913. Kr.-sl. AK u. D. 1848-11-36.

⁸⁸ a margón: „hazaffili és barattyi kötelességénck” [sic!]

⁸⁹ az eredetiben is: „magyarischen”

sok kötelességű személy visszatért a törvényes zászlóhoz.”⁹⁰ Todorović az utasítást november 6-án este kapta meg, s tudatta Dahlennek, hogy másnap küldi el a választ Palocsaynak.⁹¹ Ezek után Perczel sem nagyon bízott a megegyezésben.⁹²

Perczel nem reagált különösebben a schwechati vereség hírére. November 3-án még arról írt Csákynek, hogy nincsenek biztos hírei a főserg újabb támadásának eredményéről. Az Országos Honvédelmi Bizottmánynak pedig azt jelentette, hogy az érkező „kőszá hírek” 1-jén még nyugtalanítók voltak, de 2-án már kedvezőbbek. November 3-án azt közölte az Országos Honvédelmi Bizottmánnyal, hogy állását „csak felsőbb utasítás nyomán, vagy a bécsi dolgok kedvező kiútése után, vagy legfőbb veszélyben, és ezt is csak kemény védelem mellett” hagyná el. Perczel tehát egyelőre nem merte magára vállalni egy újabb hadjárat felelősségét, bár ugyanebben a jelentésében arról írt, hogy serege már alig várja „a támadásra indítást”.⁹³

A másik oldalon sem nyhült a bizonytalanság, amelyet főleg a magyar erőről érkező, nagyító jelentéseknek tulajdoníthatunk. Dahlen október 28-án közölte Nugent-nal, hogy újabb hírszerzői jelentések szerint a magyar sereg 15 000 főből áll, közte kevés sorozati alakulattal, 3000 fő csak kaszákkal és fejszékkel van felszerelve, 12 000 fő viszont jól fegyverezett. A tüzértseg 18 lövegből, közte 5 tarackból áll.⁹⁴ Todorović november 6-án Légrádból azt jelentette, hogy a túlparról hírszerzői jelentések beszerzése igen nagy nehézségbe ütközik, mivel senki sem mer a túlparra átmenni, 3 nappal korábban sikerült valakit átküldenie, de még mindig nem tért vissza, s attól lehet tartani, hogy a magyarok kezébe került.⁹⁵

Benko november 8-án Varasdól a hírszerzői jelentésekre hivatkozva közölte Nugent-nal, hogy Csáktornya környékén kevesbedik az ellenség, magán Csáktornyan némi lovasság és kevés gyalogság, Nedeliceen a korábbi erő áll, Stridau környékén 300 fő, Krascánál (Hrascánál) egy 400 főből és 3 lövegből álló tábor, s a csapatok egy része Nagykanizsára vonult. Ellenben a magyar erők egy része Kottori felé látszik vonulni, maga Perczel is ott volt 6-án, de nem azért, hogy a horvátok ellen támadjon, hanem azért, hogy fenntartsa az átkelésrel kapcsolatos aggodalmakat, miután Légrádnál a horvát oldalon sáncokat emeltek. E véleményt az is megerősíteni látszik, hogy a Todorović vezérőrnagy parancsára Légrádnál Pečarić százados által történt legutóbbi parlamentírozás alkalmával, amikor Kiss őrnagy és Niczky gróf megjelentek, hogy a Palocsay csapatparancsnokhoz szóló, Windisch-Grätz herceg Bécs városára vonatkozó kiáltványát átvegyék, szorgalmasan kérdezősködtek az említett sáncok felől.⁹⁶

A muraközi magyar erőkre vonatkozó jelentéseknek, Nugent és Dahlen sürgetéseinek némi szerepe volt abban, hogy Jellačić november 4-én Windisch-Grätz utasítására négy határőrszázaljat küldött haza Horvátország védelmére.⁹⁷

⁹⁰ E kérdéseket Nugent fogalmazta meg, Gross-Sonttagról Dahlenhez írott nov. 4-i levelében. No. 365-366-367. KA AFA Karton 1886. 2. Rk. u. N. 1848-11-34.

⁹¹ Eredeti tisztázat, No. 95. KA AFA Karton 1913. Kr.-sl. AK u. D. 1848-11-57. Az utasításról Dahlen tudósította Nugent-t is. Ugyanott 1848-11-43.

⁹² Perczel – OHB. Csáktornya, 1849. nov. 9. MOL OHB 1848:2885. Közli Hermann 1998. 50–52.

⁹³ MOL OHB 1848:2044., 2291., 2885., Gyalóka, HK 1929. 377.

⁹⁴ Dahlen – Nugent, Varasd, 1848. okt. 28. No. 104. KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-197a. [No. 282.] Nugent ezt a levelet okt. 29-én Gross Sonntagnak kapta meg.

⁹⁵ Eredeti tisztázat. No. 95. KA AFA Karton 1913. Kr.-sl. AK u. D. 1848-11-57.

⁹⁶ Benko – Nugent, Varasd, 1848. nov. 8. No. 50. [404 1/2.] KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-11-60. Bemut. 1848. nov. 8. „Gross Sonntag. Schnitzer százados úrnak tudomásul – olvastam Schnitzer százados.”

⁹⁷ Jellačić – Windisch-Grätz, Bécs, 1848. nov. 4. 594/D.K. KA AFA Karton 1845. HA DA 1848-11-8b.

A csapaterősítések átvezénylése arra mutatott, hogy abszolutizmus és alkotmányosság konfliktusát az előbbi képviselői miatt már csak fegyveres kézzel lehet rendezni. Hiba volt-e hát, hogy Perczel czredes fegyverszünettel kísérletezett az október végi napokban? Kissé nyersbben fogalmazva: ki kit tett lóvá 1848. október végén az osztrák-magyar-horvát három határon? A magyar betöréstől rettegő Burits és Nugent járaták a bolondját Perczellel, avagy a magyar parancsnok járt túl az ő eszükön? Alighanem egyikük sem. Mint a fentebb elmondottakból kiderült, Perczel erői a Muraköz felszabadítására voltak elegendők, de a Horvátországba való behatoláshoz hiányoztak mind az ehhez megkívántató műszaki felszerelések, mind a folyóátkeléshez szükséges erőfőlény. A horvátországi csapatokat a Muraközben elszenvedett vereségek tették komolyabb akciókra alkalmatlanná, Nugent tartalék hadteste pedig legfeljebb Stájerország védelméhez rendelkezett elegendő erővel.

Perczelnek ugyanakkor számolnia kellett a Todorović vezérőrnagy parancsnoksága alatt visszakiüldött erők megjelenésével is (még ha ezek harcértéke meglehetősen sok kívánnivalót is hagyott maga után). Perczel így is a lehető legjobbkor nyomult be a Muraközbe, hiszen ha csak néhány napot késlekedik, Nugent a Todorović-hadoszlopot a Muraközön keresztül irányíthatta volna vissza a horvát területre, s ebben az esetben 14 000 fő komolyan megnehezíthette volna Perczel támadását. Így azonban Stájerországból egyenesen Horvátországba küldték őket, ahol a zászlóaljak többsége hazatért. A hadoszlop ugyanakkor magának Nugent-nak is komoly gondot okozott, hiszen a horvát népfőlkölők nemcsak magyar, hanem osztrák oldalon sem a magántulajdon tiszteletben tartásával tették magukat nevezetessé, s félő volt, hogy Stájerország népe – hasonlóan Magyarországhoz – megtámadja a hazavonuló, inkább rablóbandára, mint hadseregére emlékeztető Waffnenbrudereket.⁹⁸

A fegyverszüneti tárgyalás (illetve annak kísérlete) inkább azt mutatta, hogy a főcserkés Bécs alatti összecsapása előtt egyik fél sem akarta vállalni a fegyveres konfliktus kockázatát. Perczel azért nem, mert – hasonlóan a magyar politikai és katonai vezetés többségéhez – még mindig reménykedett a békés megegyezésben. Nugent-t és Buritsot alighanem őszintén megdöbbenettek a magyar csapatok 1848. őszi zalai sikerei, s ezért Windisch-Grätz passzívítást előíró utasítását kissé szabadon értelmezve, ilyen módon próbálták meg visszatartani a magyar csapatok parancsnokát a katonai akciótól. De azt sem zárhatjuk ki, hogy a fordulatokban gazdag 1848-as év tanulságai alapján maguk sem zárták ki teljesen a megegyezés lehetőségét, s ily módon kívántak annak szerény munkásai lenni. Az már csak a sors ironiája, hogy ehhez éppen abban a magyar hadvezérben találtak megfelelő partnerre, aki néhány héttel korábban politikusként egyáltalán nem kompromisszumkészséggel tündökölt a magyar képviselőház vitáiban.

Perczel a schwechati csata után előállt új helyzetben mindenesetre rugalmasabban reagált, mint Nugent és Dahlen. November 8-án megelőző támadást indított a stájerországi csapatok ellen, s Polsteraunál és Friedaunál alaposan megszorongatta őket. Majd még mielőtt a magyarok elleni összpontosított támadást tervező Nugent és Dahlen egyeztethették volna elképzeléseiket, a támadás keltette zavart felhasználva kiürítette a Muraközt, s csapatait védhető állásokba vona vissza. Ezt követően másfél hónapon át tartotta teljes bizonytalanságban ellenfeleit szándéka felől. Ezzel pedig a lehető legtöbbet érte el, amit ezen a mellékhadszíntéren a rendelkezésére álló erőkkel elérhetett.⁹⁹

⁹⁸ A Todorović-hadoszlop menete a következő volt: okt. 13. Friedberg, okt. 16. Gleisdorf, okt. 17. Feldbach, Mureck, okt. 18. Marburg, okt. 19-20. Pettau, okt. 21. Ankerstein. KA AFA 2. Karton 1885. Rk. u. N. 1848-10-95., 116., 122., 123a.; Karton 1911. Kr-sl. AK u. D. 1848-10-67g., 71., 72., 89., 123. Karton 1969. 13. Armeekorps. Generalkommando zu Agram. Hauptmann II. 156-157.

⁹⁹ A hadjárat további részleteire lásd Hermann 1995. a 33-52.

FÜGGELÉK

Marburg, 1848. október 18.
A Todorović-hadoszlop harcrendje

A tényleges létszám:

Ezred	Fő	Ló	Löveg
Likai	3247		
Otocsáci	2107		
Ogulini	2500		
Szluini	1725		
1. báni	761		
2. báni	1235		
Varasd-kőrösi	2434		
Háromfontos üteg	31		6
Horvát szekereszek	108		
Báni huszárok	11		
Lovak ¹⁰⁰		80	
Összesen	14159		

KA AFA Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-ad72.

Légrád, 1848. okt. 22.

A légrádi csapatparancsnokság kimutatása az alatta álló csapatokról

Nevezetesen	Parancsnok	Főtisztek	őrmester-től lefelé	Fő
Összetett fél zalj. a beosztottakkal	Glavasch szds.	11	998	1009
A varasd-szentgyörgyi és -kőrösi ezred népsége	Dimatschek őrgy.	17	4318	4335
A varasd-szentgyörgyi ezred népsége	Pecarić szds.	6	977	983
Zágrábi megyei nemzetőrség	Rubido czr.	5	586	591
Kőrös megyei nemzetőrség	Wukatinović őrgy.	3	1109	1112
Szentiváni nemzetőrség	Pisarić őrgy.		2698	2698
Összesen		42	10686	10728

Megjegyzés: A Vidosecen elhelyezve volt 988 főnyi, Bornemissza ezredes parancsnoksága alatti nemzetőri egységről, csapatai hátrahagyása után, anélkül hogy az ellenséget látta volna, szégyenteljesen elmenekült, s Kaproncán a lakosság körében páni félelmet keltett, mindaddig nincs semmi hír.

Domborúí átkelő, 1848. október 22.

A tábornok úr szolgálta távollétében

Glavasch százados

KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-99.

¹⁰⁰ KA AFA Karton 1911. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-71.

Varasd, 1848. okt. 23.
A varasdi városparancsnokság alatt álló csapatok

Csapatok		alkotnak		Parancsnok	Kivonuló létszám
		Zalj.	Szd.		
Píret gyc.			2	Saffran szds.	360
1. báni, ogulini és szluini határőri fölkelés			6	Krompić szds.	577 ¹⁰¹
János főherceg dragonyosok			2	Wikenburg gróf, szds.	154
Windisch-Grätz könnyűlovas osztag				Mediny fhdgy.	69
Báni huszárosztag				Kushman fhdgy.	30
Szerecsánok	Zágráb Megye		1	Karl Pajanovich	240
Tömeges fölkelés		1	6	Sandor czr.	530
		1	6	Zorcé őrgy.	530
		1	6	Alois Stauduar őrgy.	814
	Varasd Megye	1	6	Kazimir Jellačić őrgy.	1068
			1	Sluinsky fhdgy.	120
Utászosztag				Gutta hdgy., Englers fhdgy.	52
Otocsáci ezred		1	6	Mihić czr.	847
Összesen		5	42		5391 ¹⁰²

Varasd, 1848. október 23-án.

Ezekon kívül egy lábadozókból álló, kb. 300 főnyi szállítmány található itt, különböző csapattestekből, Habliček Ferenc Károly gyalogezred szászados parancsnoksága alatt.

Benko vezérőrnagy

KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-119.

Varasd, 1848. október 23.
A városparancsnokság rendelkezésére álló csapatok kivonuló állománya

Megye	Ezred	Zalj.	Parancsnok	Fő
Zágráb	1. báni, ogulini és szluini határőri népfelkelés			1300 ¹⁰³
	Píret gyc.		Saffran szds.	360
	Sandor	1.	Emeric Sandor	530
		2.	Zorcé őrgy.	530

¹⁰¹ Miután a hazaengedendők egy része visszahívatik, körülbelül az ideírott állomány marad. [Kihúzva:] 1300. [Megjegyzés az eredetn.]

¹⁰² Az eredetiben – a kihúzott 1300-szal számolva – 6114 fő szerepel.

¹⁰³ Miután éppen azon rész, amely hazaengedtetik, visszahívatik, még kb. 1300 fő marad. [Megjegyzés az eredetn.]

	Pisačić	1.	Georg Pisačić	750
		2.	Anton Stauduar	750
		3.	Alois Stauduar	814
	Schweitzer	1.	Drušak	899
		2.	Maximilian Milošević	899
	Rubido	1.	Anton Rubido	700
		2.	Georg Bornemissza	974 ¹⁰⁴
	Szerczsánok		Karl Pejanovich	240
Varasd		1.	Kazimir Jellačić	1068
		2.	Ladislau Jellačić	600
	Petriancci szd.		Sluinski fhdgy.	120
Kőrös	Vukotinović		Vukotinović	2000 ¹⁰⁵
	Együtt			12534

Varasd, 1848. október 23.

Benko vezérőrnagy

KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-ad 119.

Graz, 1848. okt. 24.

A helyőrség állománykimutatása a vezényelték, távollevők, szabadságoltak és szolgálatképtelenek leszámítása után

Alakulat	Szd.	Fő	Ló
Vezérkar		4	
7. (Prohaska) gyc. 12. osztály	2	321	
13. (Wimpffen) gyc. 1. és 2. osztály	4	313	
27. (Piret) gyc. 11. és 12. osztály	4	490	
Hess gyc. LW zalj. 2. osztály	2	318	
3. (Szász király) vértések különítménye		86	86
4. (Mengen) vértések különítménye		26	26
Utászkar 4. szd.	1	163	
4. gyc. 2. és 3. LW, és 17. tábori szd., az 1. LW és 14. tábori szd. részei		350	
Szekerészkar		294	156
Összesen		2365	268
Ezek közül naponta szolgálatban		526	5
Maradnak kiállításra		1839	263

¹⁰⁴ Nagyoobrászt elszéledhetett. [Megjegyzés az eredetén.]

¹⁰⁵ Nagyoobrászt szintén elszéledhetett. [Megjegyzés az eredetén.]

Együtt 13 gyalogszázad

Ezek közül megbízhatók	Szd.	Fő
Prohaska báró gye.	2	321
Piret -//- gye.	4	490
Hess lovag gye.	2	318
Utász	1	163
Összesen		1292
Megbízhatatlan		
Wimpffen báró gye.		313
Összesen		1605

KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-ad 155. és 1848-10-208d. és Karton 1845. HA DA 1848-11-12d. A megbízhatókról stb. szóló rész csak az utóbbinál.

Pettau, 1848. okt. 24.

A Pettaunál álló stájerországi cs. kir. erők létszáma (rövidítve)

Alakulat	Szd.	Fő	Ló	Elhelyezés
26. (EH Ferdinand) gye. 1. zalj.	6	620		
13. (Wimpffen) gye. 2. zalj.	6	488		
27. (Piret) gye. 3. zalj.	4	649		
17. (Hohenlohe) gye. tart. zalj.	2	231		Pettau
47. (Kinsky) gye. tart. zalj. 2 szd.	2	169		Pettau
Utászkar	1	109		Pettau
	21			
3. (Szász király) vértés alczr. és őrgy. Osztály	4	406	405	
1. (János főherceg) dragonyos	4	397	396	
	8			
Tüzérparancsnokság és szekérszoztag		374	330	
Összesen	29	3443	1131	

KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-174.a.

Varasd, 1848. október 24.

A bevethető erők létszáma

Alakulat	Fő	Ló	Löveg
27. (Píret) gyc. osztály	360		
2. otocsáci hór. czr. 2. zalj.	847		
Topolóci szercsánok	240		
Utászoztag			
1. (János főherceg) dragonyosezr. osztály	154	154	
Hatfontos üteg, fogatolt			6
1/2 háromfontos üteg, fogatolt			3
Rakéta lövegek, fogatolt			3
Tízfontos tarackok, fogatolás nélkül			4
Háromfontos üteg, fogatolás nélkül			6
Összesen	1601	154	22

KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168d. Dahlen - Nugent, Varasd, 1848. okt. 25. No. 79.

Varasd, 1848. október 26.

A bevethető erők létszáma

Alakulat	Fő	Ló	Löveg
27. (Píret) gyc. Osztály	360		
2. otocsáci hór. czr. 2. zalj.	847		
4 összetett szd. határőri népség	577		
Néptölkelő zalj. Csavlović	814		
1. (János főherceg) dragonyosezred osztály	154	154	
Hatfontos üteg, fogatolt			6
½ háromfontos üteg, fogatolt			6
Rakétalövegek, fogatolt			3
Tízfontos tarack, fogatolás nélkül			4
Háromfontos üteg, fogatolás nélkül			2
Összesen	2752	154	22

KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-168d. Dahlen - Nugent, Varasd, 1848. okt. 26. No. 83.

Hely nélkül, 1848. október 26.
A Dráva-menti horvát csapatok harcrendje

Csapattestek	Parancsnokok	Létszám	Összesen	Megjegyzés
Sorezredi csapatok				
Piret gyc. 2 szd.	Saffran szds.	360		
János főherceg dragonyos ezred 2 szd.	Wikenburg gróf, szds.	154		
Windisch-Grätz könnyűlovas osztág	Meding fhdgy.	69		
Tüzérség	fhdgy. [sic!]	78		
Szekerészek	fhdgy. [sic!]	51		
Utászosztag	Gutta hdgy	52		
	Összesen		764	
Határőri csapatok				
Otocsáci tábori zalj.	Mihić alezr.	847		
Szluini fél zalj. a beosztottakkal	Glavásch szds.	1009		
Az 1. báni, ogulini és szluini hőr. ezred felfegyverzett hőr. népsége	Krompić szds.	577		
A varasd-körösi és - szentgyörgyi hőr. ezred felfegyverzett hőr. népsége	Dimatschek őrgy.	4335		
Határőri tüzérek	Fhdgy. [sic!]	84		
	Összesen		6852	
Tömeges fölkelés				
Sandor ezredes	Saját zalj.	530		
	Zorcé őrgy.	530	1060	
Rubido ezredes	Saját zalj.		591	
Bornemissa ezredes	Saját zalj.		974 ¹⁰⁶	szétszóródott és még nem gyűjtetett össze
Georg von Pisačić őrgy.	Saját zalj.	750		Ludbreg
	Anton Stauduar	750		Légrad
	Alois Čavlović	814	2314	Varasd
Schweitzer	Drušak alszds.	899		
	Maximilian Milošević	899	1798	
Topolóci szerzésánok	Karl Bujanovich		240	Varasd
Kazimir Jellačić	Saját zalj.	1068		
	Ladislaus Jellačić	600	1668	Varasd
Petriancci osztág	Sluinski fhdgy.		120	

¹⁰⁶ kihúzza

Vukotinović	Saját zalj.		1112	Szétszóródott és csak részben gyűjtetett össze
Összesen			9877 ¹⁰⁷	
Mindösszesen			17493 ¹⁰⁸	

Fogalmazvány. KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-ad 137.

1848. október 27.

A Dráva-menti horvát csapatok harcrendje

Gyszd.	Lszd.	Alakulat	Parancsnok	Lét-szám	Ló	Löveg	Disz-lokáció
2		Piret-gyc. ¹⁰⁹	Saffran szds.	340			Varasd
6		2. otocsáci zalj. ¹¹⁰	Mihić alezr.	755			Varasd
	1/4	Windisch-Grätz könnyűlovas		?	?		
6		összetett 1. báni, ogulini és szluini népfelkelés ¹¹¹	Krompić szds.	612			Varasd
2		topolóci szerezsánok		240			
6		1. szentiváni zalj. ¹¹² (népfelkelő zalj.)	Paul Čavlović	564			
	2	János főherceg dragonyos ezred, alezr. Osztály ¹¹³	Wickenburg szds.	147	147		Varasd
		utász		52			
		hatfontos üteg		?	?	6	
		szluini hőr. czr. 1. háromfontos üteg ¹¹⁴	Hassek fhdy.	?	?	6	
		1/2 rakétaüteg		?	?	3	Varasdi hídőrség
		2/3 tízfontos mozsárüteg		?	?	4	uaz.
		2/3 háromfontos üteg		?	?	4	ua.
		egy szakasz lábadozó		?			ua.
3		szluini határőr		969			Légrád
		felkelők		?			uo.
		Összesen		3683+?	147+?	23	

HL Filmtár. 262. doboz. Kr.-sl. AK u. D. 2/461.

¹⁰⁷ A kihúzást figyelembe véve 8933

¹⁰⁸ A kihúzást figyelembe véve 16519

¹⁰⁹ KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-149. 13. szd. 166, 14. szd. 174 fő. Puskánként 60 töltény.

¹¹⁰ KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-148. Puskánként 60 töltény.

¹¹¹ KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-147. Puskánként 60 töltény.

¹¹² KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-150. Ebből 311 löfegyverrel, a többi kaszával. Puskánként 36 töltény.

¹¹³ KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-151. 1. század 77; 2. század 70 fő.

¹¹⁴ KA AFA Karton 1912. Kr.-sl. AK u. D. 1848-10-217.

Hely nélkül, 1848. október 29-30.
A stájerországi cs. kir. erők létszáma

Burits báró, vezérőrnagy dandára.
Létszámkimutatás október 30-ára

Dátum			okt. 29.	okt. 30.	
Alakulat	Gyszd.	Lszd.	Fő		Elhelyezés
13. (Wimpffen) gyc. 2. zalj.	6		700	681	13-14. század Varasdon
27. (Piret) gyc. 3. zalj.	6		1030	1024	2 század Varasdon
26. (Ferdinand főherceg) gyc. 1. zalj.	4		401	404	
17. (Hohenlohe) gyc. tart. zalj.	2		232	232	Pettau
Utászkar szd..	1		114	114	Pettau
1. (János főherceg) dragonosok		4	304	304	
3. (Szász király) vértesezr. alczr. és őrgy. osztály		4	379	379	
Tüzérparancsnokság és szekerészosztág			261	261	4 löveg Pettauban
Összesen	21	8	3421	3399	

Kelt mint fent

Lövegek

1 lovasüteg

1 szabályos gyalogüteg

Két rakétaállvány

Ezek közül megbízhatók	Fő
Piret-gyc.	1024
Hohenlohe-gyc.	232
Utászok	114
Összesen	1370
Megbízhatatlanok	
Wimpffen-gyc.	681
Ferdinand d'Este főherceg gyc.	404
Összesen	1085
Mindösszesen	2455

Hartmann ezredes

KA AFA Karton 1885. 2. Rk. u. N. 1848-10-208.e., Karton 1845. HA DA 1848-11-12c. Az utóirat csak itt.

1848. november 1.
A Dráva-menti horvát csapatok harcrendje

Dandár szerinti felosztás

	Parancsnok	Szd.	Fő	Löveg	Elhelyezés
Todorović dandár					Az úszóiskolától jobbra, Légrád felé
27. (Píret) gye.					
2. (otocsáci) hőr. czr. 2. zalj.		2			
4. (szluini) hőr. czr. 3 szd. a lábadozók mellett		3+?	1002		
6. (varasd-szentgyörgyi) czr. határőri népség			990		
Topolóci szerzésánok	Pajanović		221		
Tömeges fölkelő zalj.	Schweitzer		790		Amelyek mind a 8 napban felváltandók
Tömeges fölkelő zalj.	Anton Standnar		630		
Tömeges fölkelő zalj. ¹¹⁵	Pissačić		2698		
Tömeges fölkelő zalj.	Rubido		616		
Tömeges fölkelő zalj. ¹¹⁶	Wukotinović		505		
Tömeges fölkelő zalj.	Lad. Jellačić		700		
1. (János főherceg) dragonos		1			
Hatfontos löveg				2	
Háromfontos löveg				8	
Összesen				10	
Schwarzenau báró, vörögy dandára					Az úszóiskolától balra, Sauric felé, a Dráva-híd irányában
2. (otocsáci) hőr. czr. 2. zalj.		4			
Összetett határőr népségi zalj.	Krompić	4			
52. (Ferenc Károly) gyezr. lábadozók	Hartlieb szds.	2			
Tömeges fölkelő zalj.	Cavlović		557		Amelyek minden 8 napban felváltandók
Tömeges fölkelő zalj.	Zoretz		544		
Tömeges fölkelő zalj.	Sandor		506		
Tömeges fölkelő zalj.	Sluinsky		80		
Tömeges fölkelő zalj.	Baksai		660		

¹¹⁵ Pissačić állománya a Glavasch százados által benyújtott létszámkimutatásból vétetett, s valószínűleg túlzott; azaz kevesebb kell, hogy legyen. [Megjegyzés az eredetén.]

¹¹⁶ Wukotinovićnál az állomány szintén a fenti kimutatás alapján adatott meg. [Megjegyzés az eredetén.]

1. (János főherceg) dragonyos		1			
4. (Windisch-Grätz) könnyűlovasszázad					
Báni huszárezred					
Tüzérség	Berks fhdgy.				
Tízfontos tarack				4	A hídnál
Hatfontos löveg				4	
Háromfontos löveg				4	
Háromfontos városi lövegek (használatlanok)				2	
Összesen			10499	14	

KA AFA Karton 1913. Kr.-sl. AK u. D. 1848-11-ad 2. Ad Benko – Dahlen, Varasd, 1848. nov. 1. No. 1192. [195.]

Bécs, 1848. november 4.
A Jellačić által Horvátországba küldött erősítések

Alakulat	Tiszt	Legénység	Összesen
Varasd-kőrösi ezred 4. zalj.	9	1280	1289
Varasd-szentgyörgyi ezred 4. Zalj.	8	1000	1008
1. báni ezred 4. zalj.	8	1120	1128
2. báni ezred 4. zalj.	10	1200	1210
Utászosztag		70	
Összesen	35	4670	4705

KA AFA Karton 1845. HA DA 1848-11-8b.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1848-49.	HL Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc iratai
2. Rk. u. N.	2. Reservekorps unter Nugent
ÁB	ZML Állandó Bizottmány iratai
AFA	Alte Feldakten
HA DA	Hauptarmee. Detailakten.
HL	Hadtörténelmi Levéltár (Budapest)
KA	Kriegsarchiv (Wien)
KPA	MOL H 2. Kossuth Polizei Akten
Kr. i. U.	Krieg in Ungarn 1848-1849
Kr.-sl. AK u. D.	Kroatisch-slovenischen Armeekorps unter Dahlen
MOL	Magyar Országos Levéltár (Budapest)
OHB	MOL H 2. Miniszterelnökség, Országos Honvédelmi Bizottmány és Kormányzóelnökség iratai
OnőHt	MOL H 92. Országos Nemzetőrségi Haditanács. Általános iratok
ZGK	HL Absolutizmuskori iratok. A Zágrábi Generalkommando iratai. 143. csomó. (Acten des Generalkommando Agram. Drau Armee FML. Dahlen. 13. Corps.) Dátum szerint rendezett iratok
ZML	Zala Megyei Levéltár (Zalaegerszeg)
HK	Hadtörténelmi Közlemények

alezr.	alezredes
czr.	czredes
fhdgy.	főhadnagy
gye.	gyalogezred
gyszd.	gyalogszázad
hdgy.	hadnagy
hőr.	határőr
lszd.	lovasszázad
LW	Landwehr
örgy.	őrnagy
szds.	százados
tart.	tartalék
vörgy.	vezérőrnagy
zalj.	zászlóalj

GLOSSZÁRIUM
a harcrendekben szereplő megnevezésekhez:

- Abteilung = osztag
Aufgebot = népfelkelés
Detachment = különítmény
Division = osztály (két század)
Grenzlandvolk = határőri népség
Grenzvolk = határőri népség
Insurrektion = népfelkelés
Kapitainlieutenant = alszázados
Landvolk = határőri népség
Massal-Insurrektion = tömeges fölkelés
Population, Populazion = határőri népség
Volksaufgebot = népfelkelés

RÓBERT HERMANN

Mór Perczel's armistice negotiations at the end of October 1848

The paper discusses an attempt hardly mentioned in historical literature, the armistice talks between Mór Perczel and the commanders of the Imperial and Royal [K.u.K.] troops in Styria and Croatia. Perczel's troops reconquered the region of Muraköz in mid-October 1848. The K.u.K. commanders in Styria and Croatia were afraid that his offensive would not stop at the river Drava and would proceed into Croatia. Therefore, Brigadier General Burits, officer of the army in Styria initiated armistice talks. Perczel was willing, but the negotiations had no results because he meant the armistice for the borderline of Styria only and wanted the Croatians to ask separately for the ceasefire if they wanted it. Colonel-General Nugent, commander of the troops in Styria, however, insisted on including the Croatians. On the other hand, Lieutenant General Dahlen, commander of the forces in Croatia thought that the armistice was not necessary because the Hungarians were in a more dangerous situation than the Croatians. The talks showed that neither party was willing to take the risk of an armed conflict before the main forces clashed near Vienna. Perczel was unwilling because he was still hoping for a peaceful settlement. Nugent and Burits had probably been deeply shocked by the successes of the Hungarian forces in County Zala during the autumn and this is how they wished to keep the commander of the Hungarian general from military activity.